

Economisch-Statistische Berichten

Geen nieuwe wetenschap!

★

F. Baart

Structuurwijziging
bij de
verbruikskoöperaties

★

Dr. J. C. Ramaer

Internationale handel in
tweedehands kapitaalgoederen

★

Drs. C. A. Cannegieter

Het nationaal inkomen van
Nederlands Nieuw-Guinea

★

Recessie-vergelijking

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2141

WOENSDAG 16 JULI 1958

Kantoren in

**Montreal
Toronto
Vancouver**

Heeft U
zaken te doen
met

CANADA ?

Wendt U zich dan tot

**The Mercantile
Bank of Canada**

met kantoren te Montreal, Toronto en
Vancouver, voor de ontwikkeling van
Uw zaken en contacten met Canada.

Deze Bank is een affiliatie van de

**Nationale
Handelsbank n.v.**

gevestigd te Amsterdam sinds 1863

'S-GRAVENHAGE · AMSTERDAM · ROTTERDAM

vacatures

**Het Economisch Instituut voor de
Bouwnijverheid**

zoekt voor algemeen en bedrijfs-economisch onderzoek
een

ECONOMISCH DOCTORANDUS

Ervaring op bedrijfseconomisch gebied strekt tot aanbeveling. Sollicitaties met volledige gegevens aan de
Directeur van het E.I.B., Kanaalstraat 12, Delft.

**Het Economisch Technologisch Instituut
voor Noord-Brabant**

roept sollicitanten op voor de functie van:

Wetenschappelijke medewerker

Vereist: Doctoraal examen in de economische of sociale
Wetenschappen.

Uitvoerige sollicitaties te richten aan de Directeur van
het Economisch Technologisch Instituut voor Noord-
Brabant, Zomerstraat 49, Tilburg.

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft · Schiedam · Vlaardingen
Ablasserdam*

*verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het*

*kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen*

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Geen nieuwe wetenschap!

Babylonisch zou men de spraak- en begripsverwarring in de leer van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie (scientific management) kunnen noemen. Alleen reeds in de Nederlandse taal kent men talrijke woorden en begrippen die elkaar ten dele dekken of die aan een bepaalde semantiek zijn onderworpen. Efficiëntie, produktiviteit, doelmatigheid, rationalisatie, bedrijfsbeheer en organisatieleer, het zijn alle verwante begrippen. Mede daarom kan het gemakkelijk gebeuren dat sommigen een nieuwe wetenschap menen te hebben gevonden die van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie moet worden afgesplitst.

Merkwaardig is dat juist in de Verenigde Staten, de bakermat van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie, behoefte blijkt te bestaan aan een nieuwe wetenschap, die het oude problemencomplex te vulgair vindt. Reeds in het jaar 1954 werd daar het „Institute of Management Sciences” opgericht, een vereniging wier ledental tot ver boven de 1.000 is gestegen. Deze vereniging heeft bewust afstand genomen van de bestaande efficiencyverenigingen, waaraan de Verenigde Staten zo rijk zijn. De heer Gifford H. Symonds, voorzitter van de nieuwe vereniging, heeft in 1946 te Cleveland een rede gehouden, waarin hij heeft gepoogd het object van de nieuwe wetenschap nader aan te duiden ¹⁾.

Het „Institute of Management Sciences” heeft tot doel wetenschappelijke kennis te verzamelen en te verbreiden, die kan bijdragen tot de theorie en de praktijk van het bedrijfsbeheer (management). De beheerswetenschap (management sciences) is anders dan de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie, omdat zij zich richt tot het werk van de wetenschapsmens of tot de wetenschappelijk geïoriënteerde mens op het terrein van de bedrijfsvoering. De beheerswetenschap is een veelzijdig geheel; zij steunt op de wis-kunde, de psychologie, de sociologie en de techniek. Wij kunnen, aldus nog steeds de heer Symonds, de beheerswetenschap zien als een deel van de brede sociologische wetenschap. Het is de wetenschap van het gedrag van groepen van mensen die iets ondernemen met een speciaal doel. De beheerswetenschap maakt gebruik van de exacte wetenschappen wanneer het gaat om planning, operationeel onderzoek, voorradenbeheer en de meting van de produktiviteit. Zij maakt gebruik van de geesteswetenschappen

¹⁾ Zie: „Operational Research Quarterly”, vol. 8, nr. 2, juni 1957; orgaan van de „Operational Research Society” in Londen.

voor zover deze zich bezig houden met de organisatie, de communicatie en het gedrag van de mens in het bedrijf.

Tot zover de heer Symonds. Is de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie inderdaad niet meer dan een stukje praktijk van de bedrijfsvoering? Is zij niet meer dan een aantal technieken die men toepast in de hoop op een beter bedrijfsresultaat? Immers neen! Wij hebben de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie leren kennen als een mentaliteit, als een geloof in de vooruitgang. Dit geloof is bepalend voor ons handelen en geeft achtergronden aan de gebruikte technieken. Een eeuw geleden heeft de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie zich afgesplitst van de economie en van de techniek als een zelfstandige groep van vraagstukken, die ten doel heeft het bedrijfsgebeuren zo eenvoudig en zo vlot mogelijk te doen verlopen, zulks ten behoeve van ondernemer, arbeider en consument. De voordelen daarvan worden niet alleen gemeten in materiële zin, doch ook in geestelijke waarden. Deze wetenschap die de mens zo in het middelpunt plaatst, ontkomt niet aan de psychologie, aan de sociologie, aan de filosofie en aan de ethiek.

Opvallend is het dat het „Institute of Management Sciences” zich vrijwel uitsluitend tot de wetenschapsmensen wendt. De grote waarde van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie is juist dat bewust de stap wordt gedaan naar de man in de werkplaats. Daardoor leert men van hoog tot laag in de bedrijfshierarchie elkanders taal spreken. Een ivoren torenmentaliteit is in elke bedrijfswetenschap uit den boze. Bovendien verwerpt de nieuwe wetenschap de technieken niet. Grote waarde wordt gehecht aan het operationele onderzoek en de lineaire programmering. Deze technieken zijn naar naam nieuw; naar inhoud bestonden zij reeds lang.

Wij komen tot de slotsom dat de beheerswetenschap (management sciences) niets nieuws is en dat haar object geheel dat der wetenschappelijke bedrijfsorganisatie dekt. Men heeft haar geproclameerd of uit onkunde of uit behoefte aan een hoog niveau. Dit laatste lijkt ons het meest waarschijnlijk. Het is namelijk tot voor kort in de Verenigde Staten de gewoonte geweest de nadruk te leggen op de technieken en de pragmatische toepassing daarvan. De achtergronden heeft men vaak verwaarloosd; de vermeende nieuwe wetenschap kan als een reactie op deze verwaarlozing worden beschouwd.

*s-Gravenhage.

P. VAN ZUUREN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Geen nieuwe wetenschap!, door Drs. P. van Zuuren	559	Aantekening:	
Structuurwijziging bij de verbruikscoöperatiës, door F. Baart	560	Recessie-vergelijking	568
Internationale handel in tweedehands kapitaal-goederen, door Dr. J. C. Ramaer	562	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans	571
Het nationaal inkomen van Nederlands Nieuw-Guinea, door Drs. C. A. Cånnegieter	565	Recente publikaties	573
		Statistieken	573

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.

Redacteur-Secretaris: A. de Wit, Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Tijdens hun onlangs gehouden congres hebben de verbruikscoöperaties zich in beginsel uitgesproken voor een snelle concentratie in grote gewestelijke verbruikscoöperaties. Dit betekent een drastische reorganisatie in een beweging, die gedurende de bijna honderd jaren van haar bestaan haar organisatiestructuur ongewijzigd heeft gelaten. Aanvankelijk was er, naar schrijver uiteenzet, geen behoefte om de verbruiksvereniging, wier zwaartepunt in het plaatselijke vlak ligt, landelijk sterk te binden. De ontwikkeling van transportmiddelen en publiciteitsmedia hebben daarin verandering gebracht en tot wijziging van omstandigheden geleid, waaraan de formele organisatie der verbruikscoöperaties zich tot dusver niet heeft aangepast. Schrijver zet uiteen, welke problemen zich daarvoor op het gebied van de bedrijfsuitoefening voordeden. Voorts geeft hij een ruwe schets van de reorganisatieplannen.

Structuurwijziging bij de verbruikscoöperaties

Weinig outsiders zullen de achtergrond en de betekenis hebben kunnen onderkennen van het besluit dat de verbruikscoöperaties tijdens hun onlangs te Leeuwarden gehouden congres hebben genomen ten aanzien van de toekomstige structuur van hun beweging en bedrijven. Zij spraken zich daarbij in beginsel uit voor een snelle concentratie in grote gewestelijke verbruikscoöperaties.

Weliswaar was de laatste jaren reeds een lichte concentratie-tendens merkbaar: in 1952 telde de centrale organisatie (Nederlandse Verbruikscoöperaties) 289 deelgenoten met 309.000 aangesloten gezinnen;

in 1953:	283	deelgenoten	met	318.000	gezinnen
in 1954:	277	„	„	326.000	„
in 1955:	276	„	„	335.000	„
in 1956:	267	„	„	342.000	„
in 1957:	251	„	„	355.000	„

maar het nu genomen besluit reikt veel verder. Het voorziet in een concentratie welke het aantal verbruiksverenigingen binnen een beperkt aantal jaren terugbrengt tot een tiende van het huidige aantal.

Vanwaar deze drastische reorganisatie in een beweging die sedert haar ontstaan, nu bijna honderd jaar geleden, haar organisatiestructuur ongewijzigd heeft gehandhaafd? De verbruikscoöperaties waren bij hun ontstaan een plaatselijk verschijnsel en nog steeds ligt het zwaartepunt op het plaatselijk vlak. Weliswaar stichtten zij in 1914 een gezamenlijk groothandelsapparaat, dat ten doel had „de inkoop in het groot en de voortbrenging van levensmiddelen ten behoeve van haar deelgenoten”, doch dat betekende geenszins dat daarmee de inkoopfunctie was geconcentreerd. De plaatselijke verenigingen bleven vrij in het bepalen van de mate waarin zij van het centrale inkoop- en later ook productie-apparaat gebruik wensten te maken en handhaafden ook overigens hun autonomie. Dit bracht tevens mede dat de ontwikkeling steeds afhankelijk is geweest van de capaciteiten van de plaatselijke leidinggevende organen. Het tot stand brengen van een landelijk beleid kreeg onder de gegeven omstandigheden weinig kans; het betrekken van ieder der 250 deelgenoten bij de besluitvorming of zelfs maar bij het daaraan voorafgaande overleg was bovendien onuitvoerbaar.

Aanvankelijk was er ook geen behoefte aan een sterke

binding in het landelijke vlak. De levensmiddelenvoorziening in de detailhandel was een plaatselijke aangelegenheid. De ontwikkeling van transportmiddelen en publiciteitsmedia hebben daarin verandering gebracht en tot wijziging van omstandigheden geleid waaraan de formele organisatie der verbruikscoöperaties zich tot dusver niet heeft aangepast.

Deze situatie veroorzaakte een aantal problemen waarvan wij er enkele willen aanstippen, ons daarbij beperkend tot de bedrijfsuitoefening en daarvan dan nog slechts de twee hoofdbranches waarin de verbruikscoöperaties werkzaam zijn: het kruideniers- en bakkerijbedrijf.

Ten aanzien van de *technische functie* stond de huidige structuur, bestaande uit een groot aantal, merendeels kleine, bedrijfseenheden de ontwikkeling van grote, voor een vervaagende mechanisatie vatbare, broodfabrieken in de weg. Juist die mechanisatie verschaft de grootbedrijven een belangrijke voorsprong, die zich pas goed zal gaan aftekenen als het ploegenstelsel ook in deze bedrijfssector zal kunnen worden toegepast.

De technische ontwikkeling heeft het mogelijk gemaakt in grote vol-automatische bedrijven brood van goede kwaliteit te produceren tegen een kostprijs die belangrijk lager is dan die van het half-automatische of het handbedrijf, zoals uit onderstaande schatting door de Nederlandse Bakkerij-Stichting, gebaseerd op de toestand per eind 1954, blijkt:

Omzet in balen balen per week	Totale gemiddelde produktiekosten (excl. grondstoffen) per 100 volks- witbroden (in guldens)
15	9,47
23	8,74
37	8,47
200	6,68
300	6,30
400	6,00
1.000	5,50

Vanzelfsprekend dient hierbij in aanmerking te worden genomen dat, wanneer de produktievergroting gepaard gaat met een toeneming van de gemiddelde afstand waarover het brood vervoerd moet worden, de distributiekosten zullen toenemen. Hier en daar ontwikkelden zich, met overwinning van vele weerstanden, enkele coöperatieve broodfabrieken die niet voor één maar voor meerdere

plaatselijke coöperaties de broodproductie verzorgen.

Met betrekking tot het kruideniersbedrijf worden steeds hogere eisen gesteld aan de leiders; een doelmatig gebruik van hun capaciteiten dwingt tot grotere winkelbedrijven en winkeleenheden. Tevens wordt hierdoor specialisatie mogelijk gemaakt en kan de arbeidsproductiviteit worden opgevoerd. Vestigingsplaatsonderzoekingen en de vaststelling van de juiste winkelinrichtingen zijn aangelegenheden die in het algemeen niet meer plaatselijk kunnen worden aangepakt, althans niet met voldoende kennis van zaken.

Op het gebied van de *commerciële functie* kan niet meer worden volstaan met een plaatselijk beleid. Andere bedrijfsvormen, met name het grootwinkelbedrijf, voeren een landelijke commerciële politiek die wordt gesteund door een landelijke publiciteit. Een nuttig gebruik van de voorhanden zijnde publiciteitsmiddelen maakt een dergelijk landelijk beleid op commercieel terrein noodzakelijk. De totstandkoming van grote gewestelijke coöperaties zou hierin geen volledige oplossing bieden, ware het niet dat de structuurwijzigingsvoorstellen voorzien in een delegatie van een beperkt aantal bevoegdheden, in wezen toekomend aan de gewestelijke organen, naar het nationale vlak. Door het tevens op nationaal vlak brengen van de totale inkoopfunctie, waardoor de gewestelijke organen zich te dien aanzien slechts met de bevoorrading behoeven bezig te houden, zal alle aandacht geconcentreerd kunnen worden op de verkooptaak. Ook hier zal de specialisatie tot verhoging van de dynamiek en de intensiteit van het optreden moeten leiden.

In het bijzonder in het coöperatieve bakkerijbedrijf kwam tot dusver bij de gegeven kleine eenheden de verkoopbevordering en de organisatie van de distributie veelal in het gedrang. Grotere bedrijfseenheden scheppen ook hier de mogelijkheid van een werkterrein voor deskundigen op deze gebieden.

Ook de *financiële functie* onderging fundamentele veranderingen. De tijd waarin plaatselijk een aantal consumenten met het bijeengebrachte inleggeld de totstandkoming van een winkel of bakkerij konden financieren, ligt ver achter ons. De totstandbrenging van dergelijke projecten vergt thans bedragen die met geen mogelijkheid meer door inleggenden bijeengebracht kunnen worden. Evenmin als de middenstandsbedrijven hebben de kleine coöperatieve eenheden praktisch toegang tot de kapitaalmarkt. Bovendien komen zij niet in aanmerking voor de vele vormen van middenstandskrediet, waarover de middenstandsbedrijven kunnen beschikken.

Grotere bedrijfseenheden zullen ten opzichte van de aantrekkings van vreemd geld ten behoeve van rendabele projecten een gunstige positie innemen, en niet uitsluitend op zelffinanciering aangewezen zijn. Voorts wordt dan ook de opstelling van hanteerbare investeringsbegrotingen en een afstemming van financieringsbronnen op financieringsbehoeften beter mogelijk.

Ernstige problemen heeft de huidige structuur geschapen ten aanzien van het *personeel*, met name het leidinggevende deel ervan. De verbrokkeling in 25 merendeels kleine autonome coöperatieve bedrijven heeft een volledige bevestiging laten zien van hetgeen Peter Drucker in zijn „The Practice of Management” over het kleine bedrijf heeft geschreven. Van de leiders van deze kleine ondernemingen wordt naast een even grote bekwaamheid een grotere veelzijdigheid geëist dan van de leiders van grote ondernemingen. Zij hebben geen specialisten ter beschik-

king. Hun honorering blijft vaak beneden de maat voor eerste klas krachten, die daardoor, ook moeilijk aangehouden kunnen worden. Een, behoorlijk promotiebeleid is onuitvoerbaar. Onder de druk van de vele praktische beslissingen van alle dag komen zij niet toe aan een behoorlijke planning, aan denken over en analyseren van het aan hen toevertrouwde bedrijf.

De huidige organisatie van de verbruikcoöperatieve beweging in ons land baseert zich ten aanzien van de plaatselijke bedrijfsleiders op een volledige collectie van schapen met vijf poten, die vakbekwaam moeten zijn op het gebied van een aantal uiteenlopende branches, van administratie, personeelsbeleid, etc. etc. De reorganisatieplannen maken het mogelijk tot een behoorlijke arbeidsverdeling en specialisatie te komen, waardoor elke branche in een gewestelijke coöperatie door een vakman wordt geleid en voldoende staffunctionarissen ter beschikking komen.

In ruwe lijnen zien die reorganisatieplannen er als volgt uit. Gedacht wordt aan ongeveer 25 gewestelijke coöperaties die de bedrijfsuitoefening in de detailhandelssector en de broodproductie alsmede een aantal ambachtelijke taken ter hand nemen, zoals nu het geval is bij de 250 plaatselijke coöperaties. Daarnaast blijft de Centrale der Nederlandse Verbruikcoöperaties het landelijke productie- en groothandelsapparaat beheren. Een speciaal orgaan, waarin alle 25 deelgenoten van de centrale organisatie vertegenwoordigd zijn, krijgt sommige bevoegdheden van de gewestelijke organisaties overgedragen, te weten bevoegdheden tot het nemen van voor alle deelgenoten bindende beslissingen op een aantal punten waar een landelijk beleid is vereist. Om de gedachten te bepalen kunnen daarvoor o.a. in aanmerking komen:

- de vaststelling van normen ten aanzien van de afschrijvings- en reserveringspolitiek;
- de bepaling van de branches waarin de coöperatieve beweging moet optreden, en de bepaling van economische en technische richtlijnen op die gebieden;
- de vaststelling van een ontwikkelings-, financierings- en investeringsplan voor een periode van enige jaren;
- de vaststelling van de grote lijnen van het personeelsbeleid, de recrutering, selectie, vorming, training en opleiding, het promotiebeleid etc.;
- de vaststelling van de algemene werkwijze en opzet der administratie, statistiek etc.;
- de vaststelling van richtlijnen voor het commercieel optreden.

Ook overigens zal dat orgaan, zij het dan zonder bevoegdheid tot het nemen van bindende beslissingen, een belangrijke rol kunnen spelen in de beleidsvorming op het nationale vlak.

Verwacht wordt dat hiermede een aantal der eerder genoemde vraagstukken nader tot een oplossing zal worden gebracht en dat de leiding van de coöperatieve beweging op de verschillende niveaus aan kracht en slagvaardigheid belangrijk zal winnen. Het consumentenbelang kan er slechts wel bij varen.

Voorburg.

F. BAART.

Refereer aan annonces in „E.-S.B.”

Kortgeleden werd door het Nederlandsch Economisch Instituut een studie gepubliceerd, waarin een poging is ondernomen de mogelijkheden van een grotere internationale handel in tweedehands kapitaalgoederen te onderzoeken. Aan de hand van dit rapport, dat de geesten in de zich ontwikkelende landen aan het denken wil zetten, zet schrijver uiteen, welke voor- en nadelen aan tweedehands kapitaalgoederen zijn verbonden en onder welke omstandigheden handel in deze goederen zou kunnen ontstaan. Vervolgens wordt nagegaan in hoeverre de internationale handel in tweedehands kapitaalgoederen kan worden gestimuleerd. Voor een betere organisatie van deze handel zal de medewerking van de handel in nieuwe machines en die van de overheden der minder ontwikkelde landen nodig zijn. De Westerse landen zullen, door erop te wijzen, dat het bedrijfsleven in de ontwikkelde landen niet neerziet op tweedehands uitrusting, kunnen bijdragen tot het overwinnen van een psychologische moeilijkheid nl. die der nationale trots.

Internationale handel in tweedehands kapitaalgoederen

Opmerkingen vooraf.

Kortgeleden werd een studie gepubliceerd, waarin een poging is ondernomen om de mogelijkheden van een grotere internationale handel in tweedehands kapitaalgoederen te onderzoeken¹⁾. Het in het Engels gestelde rapport wil de geesten in de zich ontwikkelende landen aan het denken zetten. Inmiddels lijkt het nuttig om zulks ook in landen te doen waar het potentiële aanbod van tweedehands kapitaalgoederen ligt — dus ook in Nederland. Dit artikel beoogt enige punten ter overdenking te geven. Het valt te hopen dat ook van andere zijde suggesties zullen kunnen worden gedaan.

Voordelen en bezwaren.

Alvorens de vraag te behandelen in hoeverre de internationale handel in tweedehands kapitaalgoederen gestimuleerd zou kunnen worden, lijkt het goed de vóór- en nadelen van tweedehands kapitaalgoederen in het kort op te sommen.

De argumenten pro en contra zijn zowel van technische als van economische aard. Een technisch argument vóór tweedehands kapitaalgoederen hangt samen met het feit dat deze in vele gevallen minder zware eisen stellen aan de graad van scholing van het bedienend personeel. Een voorbeeld: oudere werktuigmachines zijn vaak eenvoudiger te bedienen dan moderne. Dit argument weegt zoals vanzelf spreekt in minder-ontwikkelde landen zwaarder dan in Europa of Amerika. Oudere uitrusting is in vele gevallen van zodanige constructie, dat deze meer „kan hebben” aan verkeerde behandeling. Dit hangt meestal samen met de eenvoud van constructie die eveneens de oorzaak van lagere scholingseisen vormt.

Het belangrijkste economische argument vóór tweedehands kapitaalgoederen ligt bij de lagere prijs. Dit is algemeen bekend en vereist weinig uitleg. Het betekent dat het bedrijf dat dergelijke uitrusting koopt minder middelen

behoeft aan te trekken dan voor nieuwe uitrusting nodig is en daarmee ook een lagere rentelast heeft te dragen, hetgeen in minder-ontwikkelde landen met hun hogere rentestanden van belang kan zijn. Voor een land als geheel kan het besparing van vreemde valuta meebrengen. Dit aspect is bijzonder belangrijk daar het groeitempo van de meeste minder-ontwikkelde landen wordt bepaald door de beschikbare buitenlandse valuta tezamen met de binnenlandse besparingen.

Tegenover deze argumenten vóór, staat een reeks argumenten die tegen het aanschaffen van tweedehands kapitaalgoederen pleiten. Het is vaak moeilijk om zekerheid te verkrijgen omtrent de kwaliteit van het tweedehands kapitaalgoed. Welk een moeite moet men zich niet getroosten om er achter te komen of een tweedehands auto nog betrouwbaar is! Bij werktuigmachines kan het testen van de kwaliteit een langdurige bezigheid zijn. Men zal er niet aan ontkomen om een werkstuk te vervaardigen en na te gaan binnen welke toleranties de betreffende machine nog kan werken. Testen van de kwaliteit kan dus duur worden en daarom ziet men meestal handel in tweedehands kapitaalgoederen, waarbij de test goedkoop is in verhouding tot de prijs (óf omdat de prijs hoog ligt — zoals bij tweedehands schepen en grote werktuigmachines — óf omdat men er betrekkelijk zeker van is dat het betreffende kapitaalgoed aan de verwachtingen zal beantwoorden, doordat het merk goed of de vorige gebruiker betrouwbaar en voorzichtig is).

Een tweede technisch bezwaar vormt veelal het feit dat een tweedehands kapitaalgoed een technisch inferieure prestatie levert in vergelijking tot dezelfde nieuwe uitrusting. Tweedehands werktuigmachines werken minder accuraat en snel dan nieuwe; tweedehands vervoermiddelen zijn technisch tot minder in staat dan nieuwe enz. Tweedehands uitrusting zal men dan ook alleen daar zien gebruiken, waar technisch gesproken geen topprestatie nodig is²⁾.

¹⁾ „Second-Hand Machines and Economic Development”, publikatie van het Nederlandsch Economisch Instituut, Division of Balanced International Growth. Zoals vanzelf spreekt is deze studie — evenals dit artikel — niet anders dan een eerste poging om tot meer systematisch denken op dit gebied aan te sporen. Het rapport werd samengesteld nadat een groot aantal gesprekken was gevoerd met personen die rechtstreeks bij de machinehandel zijn betrokken.

²⁾ In dit verband kan worden opgemerkt, dat een onderzoek in de Nederlandse machine-industrie leerde, dat ca. 20 pCt. precisie-arbeid wordt verricht, m.a.w. 80 pCt. van het werk kan worden gedaan door tweedehands machines die in goede staat verkeren. Dit is niet verbazingwekkend als men zich realiseert dat het leeuwedeel van de uitrusting in feite een leeftijd heeft, die het tot tweedehands machines bestempelt.

Het grootste economische bezwaar tegen tweedehands kapitaalgoederen vormt de kortere economische levensduur. Deze kan zelfs zoveel korter zijn dan die van een nieuwe machine, dat de afschrijvingskosten per eenheid produkt bij gebruik van een tweedehands kapitaalgoed dezelfde zijn of zelfs hoger liggen dan bij een nieuw produktiemiddel. In een dergelijk geval zou alleen de lagere financieringslast economisch nog de doorslag kunnen geven, wanneer de financiële positie van een bedrijf van dien aard is, dat de middelen voor het aanschaffen van nieuwe uitrusting ontbreken.

Oudere uitrusting kan hogere onderhoudsuitgaven met zich brengen dan nieuwe. Kapitaalgoederen zullen na een aantal jaren meestal méér revisiebeurten nodig hebben en ook méér reserve-onderdelen. Het hogere uitvalrisico kan ook kosten meebrengen. De arbeidskosten van tweedehands uitrusting kunnen per eenheid produkt hoger liggen. Dit behoeft niet slechts samen te hangen met het feit, dat nieuwe machines minder bedieningspersoneel vergen, maar kan ook een gevolg zijn van een lager tempo van oudere machines (bepaalde werktuigmachines hebben in hun modernste uitvoeringen bijv. belangrijk hogere toerentallen dan exemplaren van tien jaar geleden).

Voorwaarden voor handel.

Na deze opsomming van voordelen en bezwaren, kunnen wij ons de vraag gaan stellen, onder welke omstandigheden handel in tweedehands kapitaalgoederen zou kunnen ontstaan. Dit zal eerst dan mogelijk zijn, wanneer er een groep is die machines wenst af te stoten omdat deze technisch en/of economisch niet meer voldoen. Hiervoor kunnen verschillende argumenten bestaan. Men wil een nieuw produkt vervaardigen, waarvoor de tot nu toe gebezigde machines technisch niet meer geschikt zijn of te hoge kosten met zich brengen. Men wenst over te gaan tot het produceren van een grotere serie, waarvoor economischer machines bestaan. Ten slotte is het denkbaar dat men zeer hoge precisie-eisen stelt, waaraan de machines na een relatief kort gebruik niet meer voldoen.

De kapitaalgoederen, die aldus niet meer gebruikt kunnen worden door de ene categorie bedrijven, zullen in vele andere bedrijven nog uitstekend dienst kunnen doen en zulks veelal zelfs economischer dan nieuwe machines. Met andere woorden, er zullen vele bedrijven zijn, waarvoor de bezwaren niet opwegen tegen de voordelen. Zij zullen niet zulke stringente efficiency- of precisie-eisen hebben en daarmee kunnen profiteren van het voordeel van de lagere prijs die tweedehands uitrusting heeft. Dit voordeel zal in het bijzonder zwaar wegen voor bedrijven die moeilijk voldoende financieringsmiddelen kunnen aantrekken of hiervoor een hoge rente moeten vergoeden. Zoals reeds gezegd, dergelijke bedrijven vindt men juist in de landen die thans aan het begin van hun economische ontwikkeling staan. De handel met die landen is echter nog betrekkelijk gering; deze beperkt zich in hoofdzaak tot grote objecten, zoals schepen, vliegtuigen, grote werktuigmachines enz. Wij komen hierop straks nog terug.

Binnen de ontwikkelde landen daarentegen is de handel in kleinere tweedehands kapitaalgoederen niet onbelangrijk. Dit is vooral in de Verenigde Staten met machines het geval, waar men op dit gebied niet alleen de minste vooroordelen koestert, maar waar bovendien de categorie bedrijven die voortdurend „bij” moet blijven met de technische en marktontwikkeling vrij groot is. Deze groep bedrijven levert een aanzienlijk aanbod van nog zeer goed bruikbare

tweedehands machines op. De Amerikaanse Overheid stoot bovendien periodiek „stockpile”-machines af die in feite praktisch ongebruikt zijn en dus alleen enigszins verouderd. Nu in Europa de markten zich ook steeds sneller wijzigen — steeds frequenter veranderen van modellen bijv. — en de groep bedrijven die de technische ontwikkeling op de voet volgt groter gaat worden, moeten ook hier de kansen voor een aanbod van voldoende omvang steeds toenemen.

Vóór wij nu enige opmerkingen aan de handelskanalen gaan wijden, lijkt het nuttig om te resumeren, welke de voornaamste eisen zijn, waaraan tweedehands kapitaalgoederen in het algemeen zouden moeten voldoen, willen zij geschikt zijn voor handel op enigszins grote schaal. Deze eisen zijn:

- de kapitaalgoederen dienen niet te gespecialiseerd te zijn;
- uitrusting voor speciale taken — speciaal machines bijv.
  - lijkt niet veel kans te maken, anders dan voor enkele grote projecten;
- men zal zich niet moeten richten op machines voor precisiewerk of werk dat een hoge graad van technische efficiency vergt ³⁾;
- kapitaalgoederen die relatief eenvoudig van constructie zijn, van een bekende maker zijn en door een bedrijf met een goede naam zijn gebruikt, zullen voorkeur verdienen;
- de leeftijd van de machines dient niet te hoog te zijn. „Te hoog” is zoals vanzelf spreekt een begrip dat alleen in de praktijk voor ieder type kan worden bepaald. Dit is in het algemeen de leeftijd van die kapitaalgoederen, die niet meer redelijk betrouwbaar kunnen functioneren en/of een nog overblijvende levensduur hebben die te kort is om het prijsvoordeel in de afschrijvingen tot uiting te doen komen. De Amerikaanse machinefabrikanten hebben wat de leeftijd betreft een dienst bewezen aan de tweedehands handel door tabellen te publiceren waarop een gemiddeld redelijke tweedehands prijs voor verschillende leeftijden vermeld wordt voor de voornaamste door hen in series geproduceerde machines.

Het is denkbaar dat er, ondanks het feit dat er voldoende potentiële aanbieders en vragers bestaan, geen handel in tweedehands kapitaalgoederen komt bij gebrek aan voldoende georganiseerde handelskanalen. Het is niet onmogelijk dat er een dergelijke situatie bestaat tussen de ontwikkelde landen en de nieuwe landen. Wij willen daarom enige opmerkingen maken over de handelskanalen en eventuele verbeteringen daarvan.

De handelskanalen; suggesties tot verbetering der organisatie.

Wij keren weer terug tot de vraag in hoeverre de internationale handel zou kunnen worden gestimuleerd. Tot nu toe was deze hoofdzakelijk beperkt tot grotere objecten of ook wel tot het verhandelen van oude machines voor weinig meer dan de schrootwaarde. Daarbij kwamen praktijken voor — zowel van de zijde van de handel als van de afnemers overzee —, die tweedehands kapitaalgoederen en de handel daarin in een kwaad licht stelden en weinig aantrekkelijk maakten. In een land als Pakistan is men zelfs

³⁾ Hier kan een geval worden genoemd, waarin tegen deze regels werd gezondigd. In Zuid-Amerika werden tweedehands textielmachines geïmporteerd en aangewend op een plaats waar de technische en economische eisen te hoog waren en waar vermoedelijk bovendien gespecialiseerde machines van een ander type nodig waren geweest. In dit geval leidde de opzet tot een echech, omdat afnemer en leverancier de genoemde eisen niet voor ogen hielden.

tot een invoerverbod voor tweedehands kapitaalgoederen gekomen op grond van teleurstellende ervaringen. Ofschoon deze ervaringen vaak het gevolg waren van onoirbare handelspraktijken, moet er ook op worden gewezen dat de kopers zich dikwijls niet goed hebben gerealiseerd welke beperkingen tweedehands uitrusting heeft. Als gevolg van deze teleurstellingen is men zich meestal gaan beperken tot grote objecten, waarbij een grondig onderzoek naar de kwaliteit mogelijk was.

Wanneer hier wordt geschreven over uitbreiding van de internationale handel dan wordt ook gedacht aan de mogelijkheid om op economisch verantwoorde schaal kleinere objecten te verhandelen, zoals kleinere en middelgrote werktuigmachines enz. Het lijkt het nuttigst het vraagstuk te bespreken aan de hand van de door de handel te verrichten functies.

Van deze functies zou in de eerste plaats genoemd kunnen worden het *collecteren*. Men mag de vraag stellen, of het verzamelen van de machines enz. bij potentiële aanbieders niet het beste zou kunnen geschieden door de handelsfirma's die de nieuwe kapitaalgoederen leveren. Dit lijkt de meest praktische oplossing. Hieraan kan tevens een suggestie worden vastgeknoopt voor een eventueel te verlenen vorm van service. Vooral in Europa komt het euvel veel voor dat machines door bedrijven langer worden aangehouden dan economisch verantwoord blijkt. Men komt er vaak niet toe zich van tijd tot tijd af te vragen of de tijd van vervanging niet is aangebroken. Dit doet de vraag rijzen, of het niet mogelijk zou zijn voor de handelaren in nieuwe machines om een „kostencalculatorische service” te bieden, waarbij de handel de bedrijven helpt bij het berekenen of bepaalde machines vervangen moeten worden. Wellicht zou op deze wijze de afzet van nieuwe machines te vergroten zijn, evenals het aanbod van tweedehands machines, terwijl ten slotte de modernisering van het produktie-apparaat in Europa versneld zou kunnen worden.

Het *selecteren, graderen* en het *stellen van prijzen* zijn drie functies die wel zeer nauw verband met elkaar houden. Bij de handel in tweedehands objecten heeft men te maken met onzekerheid t.a.v. de kwaliteit. De vraag, of een tweedehands kapitaalgoed geen verborgen gebreken zal blijken te hebben, kan nooit met zekerheid worden beantwoord. Het lijkt daarom gewenst aan de reeds eerder genoemde eisen stringent vast te houden. Een strikt handhaven van die eisen maakt immers het testen van de kwaliteit minder moeilijk en verkleint de kans op verborgen gebreken. Voorts zou men zich kunnen afvragen, of het invoeren van catalogi, zoals in de Verenigde Staten bestaan, ook voor Europa geen aanbeveling verdient. Eveneens lijkt het aan te bevelen de datum waarop machines zijn gemaakt duidelijk — en liefst op verschillende plaatsen — in het frame te stampen. Dit is in de Verenigde Staten gebruikelijk, in Europa helaas niet altijd. Wat de problemen van selectie en graderen in Europa moeilijker lijkt te maken dan in de Verenigde Staten, is het vaak grotere aantal producenten in Europa. In de Verenigde Staten wordt bijv. in de machine-industrie het grootste deel van de machines vervaardigd door 8 à 10 producenten; in Europa bedraagt het aantal 15 à 20. De oplossing zou eventueel kunnen worden gezocht in de beperking tot een paar bekende merken wat betreft de handel op grotere afstand.

Het verrichten van deze functies kan vermoedelijk het beste worden overgelaten aan bedrijven die in de tweedehands handel zijn gespecialiseerd. Dit lijkt althans voor Europa wenselijk, aangezien vele handelaren in nieuwe machines hun goede naam zouden schaden wanneer zij

zich tevens in de tweedehands sector zouden begeven. In de Verenigde Staten is deze combinatie niet of nauwelijks gevaarlijk voor de naam.

De *distributiefunctie* in zich ontwikkelende landen zal verre van eenvoudig te vervullen zijn. Allereerst zal de opbouw van een distributie- en service-apparaat vaak stuiten op tekorten aan deskundig personeel, het niet of nauwelijks bestaan van faciliteiten enz. Men kan zich afvragen, of openbare instanties op dit gebied niet een stimulerende rol zouden kunnen spelen. De overheid van een minder-ontwikkeld land zou een contract kunnen afsluiten met een bekende handelsfirma of een groep handelsfirma's. De overheid zou van haar kant garanties moeten bieden t.a.v. de afname van zekere hoeveelheden uitrusting over een bepaalde periode, alsmede tegen dubieuze debiteuren. Van de zijde van de handelsfirma's zouden garanties moeten worden geboden t.a.v. de kwaliteit van de te leveren goederen, terwijl deze eveneens technische hulp zouden kunnen bieden bij het opbouwen van een distributie- en service-apparaat.

Zoals vanzelf spreekt zouden dergelijke contracten eventueel een combinatie van nieuwe en tweedehands machines kunnen betreffen. Vele variaties op dit gebied zijn denkbaar, variaties waarbij veelal eveneens naar oplossingen op het gebied van de financiering zal moeten worden gezocht. De verdeling van risico's zou bij een dergelijke formule vermoedelijk het meest overeenstemmen met de mogelijkheden van de verschillende partijen tot het dragen ervan. Een ander voordeel van dergelijke contracten zou zijn, dat deze geregeld contact, en het leggen van een vaste relatie tussen collecterende Europese of Amerikaanse handel en distribuerende handel in bepaalde overzeese landen, mogelijk zouden maken. Dit is van niet te onderschatten betekenis, omdat vaste relaties en het opbouwen van de daaruit voortvloeiende gewoonten juist bij deze soort handel van groot belang is.

In het bovenstaande is de functie *risico dragen* in feite in het kort besproken. Wij zullen er daarom geen verdere opmerkingen over maken, temeer daar de concrete vorm waarin de verdeling van risico's gegoten moet worden, van geval tot geval zal verschillen. Hetzelfde geldt in feite voor de *financiering*. Vermoedelijk zal het mogelijk zijn in vele gevallen de normale exportfinanciering in te schakelen, vooral wanneer er sprake is van contracten, die voorzien in de levering van nieuwe zowel als van tweedehands uitrusting over een bepaalde periode.

Slotopmerkingen.

Uit het bovenstaande blijkt dat voor een betere organisatie van de handel in tweedehands kapitaalgoederen de medewerking van de handel in nieuwe machines nodig zal kunnen zijn en in enkele gevallen die van de producenten van nieuwe machines. Men kan zich afvragen, of deze bedrijven bereid zullen zijn tot het verlenen van deze medewerking. Zij kunnen immers redeneren dat het stimuleren van de handel in tweedehands kapitaalgoederen nadelig zal zijn voor de afzet van nieuwe machines. Hiertegenover kan worden gesteld, dat het Amerikaanse bedrijfsleven blijkbaar goede redenen heeft gehad om over dit bezwaar heen te stappen. Immers, van de zijde van de producenten van machines werden faciliteiten verstrekt, die in feite de handel in tweedehands uitrusting hebben gestimuleerd. Bovendien bewegen vele handelsfirma's zich zowel op het gebied van nieuwe als op dat van tweedehands machines. In de tweede plaats werd er bij het bespreken van de

In dit artikel heeft schrijver een poging ondernomen het nationaal inkomen van Nederlands Nieuw-Guinea te schatten. Ten einde de realiteit zo dicht mogelijk te bereiken wordt het nationaal inkomen — voor het jaar 1956 en op grond van praktische overwegingen alleen van het onder bestuur gebrachte gebied — berekend via drie verschillende methoden, nl. aan de hand van resp. de produktiefactoren, de produktieplaatsen en de bestedingen. Het bruto nationaal geldinkomen tegen factorkosten raamt schrijver op f. 86 mln. Per hoofd van de bevolking in bestuurd gebied komt dit neer op f. 200, hetgeen betrekkelijk laag is. Aan het eind van het artikel gaat schrijver in op de vraag wat de oorzaken zijn van dit lage niveau en geeft aan, wat z.i. zou kunnen worden gedaan om het niveau van het nationaal inkomen te verhogen.

Het nationaal inkomen van Nederlands Nieuw-Guinea

Doordat van Nederlands Nieuw-Guinea nog weinig betrouwbaar statistisch materiaal beschikbaar is, is een officiële berekening van het nationaal inkomen nog moeilijk te verwezenlijken. Aan de hand van de beschikbare gegevens is daarentegen wel een *schatting* te maken, waarbij getracht kan worden de realiteit zo dicht mogelijk te bereiken.

Ten einde niet te ver van deze realiteit af te wijken, is het dienstig deze *verschillende kanten* te benaderen. Dit is mogelijk door het nationaal inkomen via verschillende berekeningsmethoden op te zetten:

1. aan de hand van de produktiefactoren;
2. aan de hand van de produktieplaatsen;
3. aan de hand van de bestedingen.

Achtereenvolgens zullen deze drie methoden hieronder nader worden uitgewerkt. Daarbij is uitgegaan van het jaar 1956 en op grond van praktische overwegingen slechts van het onder bestuur gebrachte gebied.

Het nationaal inkomen berekend via de produktiefactoren.

Bij de factor *arbeid* moet een onderscheid worden gemaakt tussen de inheemse en de uitheemse groepen. Eerstgenoemde — de inheemse — werken:

1. voor de export;
2. voor de plaatselijke marktvoorziening;
3. en in loonarbeid.

(vervolg van blz. 564)

collecterende functie op gewezen, dat door het koppelen van het afnemen van tweedehands machines met het leveren van nieuwe machines, de afzet van nieuwe machines zou kunnen worden gestimuleerd. Wanneer als gevolg van ontwikkeling van de handelskanalen de prijzen van tweedehands machines gunstiger zouden komen te liggen, zou men zelfs een verdere stimulans voor de afzet van nieuwe machines kunnen verwachten. Zo bezien lijken de gevaren voor producenten van en handelaren in nieuwe kapitaalgoederen niet te groot te zijn.

Er werd eveneens op gewezen dat de medewerking van de overheden van minder-ontwikkelde landen nodig zal zijn. Deze zal alleen kunnen worden verkregen wanneer deze landen de voordelen van tweedehands kapitaalgoederen

ten einde het inkomen uit arbeid te berekenen van deze inheemsen uit de *export*, kan worden uitgegaan van de bevolkingsexport, welke volgens de handelsbalans op ca. f. 7 mln.¹⁾ per jaar moet worden gesteld. Wanneer we aannemen dat hiervan ca. 60 pCt.²⁾ naar de bevolking gaat, komen we op een arbeidsinkomen uit de export van de inheemsen van f. 4,2 mln.

Het gedeelte der bevolking dat betrokken is bij de *plaatselijke marktvoorziening* kan afdelingsgewijs als volgt worden geraamd³⁾:

Noord Nieuw-Guinea	ca. 11.000
Geelvinkbaai	ca. 16.000
West Nieuw-Guinea	ca. 17.000
Afdeling Fak-Fak	ca. 3.000
Zuid Nieuw-Guinea	ca. 7.000
Totaal	ca. 54.000

De inkomsten verkregen uit de lokale marktvoorziening door de bevolking kunnen volgens enkele plaatselijke onderzoeken worden gesteld op ca. f. 100 à f. 200 per werkkraft per jaar⁴⁾. Wanneer wij aannemen dat van de boven berekende bevolkingsgroep van 54.000 man *feitelijk* slechts de helft als werkkraften bij de lokale marktvoor-

¹⁾ Statistiek van de Buitenlandse Handel van Nederlands Nieuw-Guinea, 1956.

²⁾ Cijfer geraamd in overleg met de Afd. Alg. Econ. Zaken van de Dienst van Financiën.

³⁾ Cijfers ontleend aan de Dienst van Landbouw en Veeteelt.

⁴⁾ Cijfers ontleend aan de Dienst van Landbouw en Veeteelt.

inzien en daarvan een tot tevredenheid leidend gebruik maken. Ook wanneer deze twee voorwaarden zijn vervuld, zal er nog een psychologische moeilijkheid moeten worden overwonnen: die der nationale trots. Hier kan van de zijde der Westerse landen alleen wat aan worden gedaan door erop te wijzen, dat het bedrijfsleven in de ontwikkelde landen blijkbaar niet neerziet op tweedehands uitrusting, wanneer deze technisch en economisch verantwoord is. Het is niet in de laatste plaats met het oog hierop dat de eerder vermelde studie van het Nederlandsch Economisch Instituut werd geschreven.

Mogen hiermee enige gedachten gelanceerd zijn, die tot het ontwikkelen van meer suggesties leiden.

Waalre.

J. C. RAMAER.

zienting is ingeschakeld⁵⁾, komen wij tot een arbeidsinkomen uit de lokale marktvoorziening der inheemsen van $(54.000 : 2) \times f. 150 = \text{ca. } f. 4 \text{ mln.}$

De inheemsen die bij de *loonarbeid* zijn ingeschakeld laten zich als volgt per afdeling ramen⁶⁾:

Noord Nieuw-Guinea	ca. 4.000
Geelvinkbaai	ca. 3.000
West Nieuw-Guinea	ca. 7.000
Afdeling Fak-Fak	ca. 1.000
Zuid Nieuw-Guinea	ca. 1.000
Totaal	ca. 16.000

Het gemiddelde inkomen uit loonarbeid op f. 600 per jaar stellende⁷⁾, komen wij tot een arbeidsinkomen uit loonarbeid voor de inheemsen van $16.000 \times f. 600 = \text{ca. } f. 9,6 \text{ mln.}$

In totaal wordt hiermede het arbeidsinkomen der inheemse groep als volgt:

uit de export	f. 4,2 mln.
uit de plaatselijke marktvoorziening ..	f. 4,0 mln.
uit loonarbeid	f. 9,6 mln.
totaal	f. 17,8 mln.

De *uitheemse groep* werkt òf in dienst van het Gouvernement òf in dienst van particulieren. Het inkomen van dat gedeelte van deze groep dat bij het Gouvernement werkt is uit de Gouvernements-begroting globaal te construeren op f. 31,6 mln. Aangenomen dat in deze groep tegenover iedere drie ambtenaren er één particuliere werknemer is te stellen⁸⁾, en dat het bezoldigingsniveau in het algemeen voor de particuliere sector ongeveer gelijk ligt met dat van de overheidssector, kan het inkomen van de uitheemse groep, die bij particulieren werkzaam is, gesteld worden op $1/3 \times f. 31,6 \text{ mln.} = f. 10,5 \text{ mln.}$

Het totale inkomen uit arbeid komt dan op:

inheemse groep	f. 17,8 mln.
uitheemse groep:	
bij het Gouvernement	f. 31,6 mln.
bij particulieren	f. 10,5 mln.
totaal	f. 59,9 mln.

Het inkomen uit *grond* kan aan de hand van de Gouvernements-begroting gesteld worden op f. 2,1 mln., zijnde de belangrijkste factor: de inkomsten van het Kantoor Mijnwezen in de vorm van vastrecht en cijns van mijnconcessies en van vergunningen tot mijnbouwkundige opsporingen, alsmede retributies van andere vergunningen tot het winnen van gesteenten, grondsoorten enz.

Het inkomen uit *kapitaal* is van geen grote betekenis, daar de inheemsen een dergelijk inkomen niet in geld ontvangen en de uitheemse groep haar spaargelden hoofdzakelijk in Nederland belegt, terwijl zij de opbrengst van deze beleggingen voor een groot gedeelte in Nederland laat staan. De investeringen van het Gouvernement worden onmiddellijk afgeschreven. Eventuele vergoedingen over de particuliere investeringen kunnen uit praktische overwegingen beter samengevoegd worden met de hieronder te behandelen ondernemerswinst. In dit verband zij nog opgemerkt dat er in Nederlands Nieuw-Guinea *geen* spaarbank aanwezig is⁹⁾ en dat de aldaar gevestigde banken

over eventuele deposito's *geen* rente vergoeden, maar integendeel voor spaargelden bewaarkosten in rekening brengen, zodat in feite de rentevoet *negatief* is.

Ten aanzien van de factor *ondernemerswinst* kan als grondslag voor de berekening worden uitgegaan van de naar Nederland door de spaarders overgemaakte spaargelden, vermeerderd met de door de particuliere bedrijven overgemaakte gelden. Wanneer wij van deze grondslag uitgaan, hebben wij enerzijds een te ruim begrip (nl. onder andere spaargelden van ambtenaren en bedrijfskostenvergoedingen bij de door de bedrijven overgemaakte gelden) en anderzijds een te eng begrip (nl. de ondernemerswinst welke *niet* naar Nederland wordt overgemaakt is hieronder niet begrepen). Bovendien moet nog rekening worden gehouden met de kapitaalsinkomsten uit Nederland naar Nieuw-Guinea overgemaakt.

Aannemende dat deze incorrecties elkaar ongeveer compenseren, kan voor dit onderdeel aan de hand van de betalingsbalans de volgende berekening, worden opgesteld:

naar Nederland overgemaakte spaargelden	f. 6,1 mln. ¹⁰⁾
" " overgemaakt door scheepvaart en luchtvaart	f. 6,2 mln. ¹⁰⁾
" " overgemaakt door andere bedrijven	f. 0,6 mln. ¹⁰⁾
hier moet nog aan toegevoegd worden de ondernemerswinst van de oliemaatschappij, daar deze niet in de betalingsbalans is verwerkt: geschatte winst der	
olieverkoopmaatschappij	f. 1,0 mln. ¹¹⁾
oliewinmaatschappij	f. 10,1 mln. ¹¹⁾
totaal ondernemerswinst	f. 24,0 mln.

Het totaal van het bruto nationaal geldinkomen tegen factorkosten komt hiermede op:

uit arbeid	f. 59,9 mln.
uit grond	f. 2,1 mln.
uit kapitaal en ondernemerswinst	f. 24,0 mln.
totaal	f. 86,0 mln.

Het totaal der „middelen” laat zich nu als volgt becijferen:

bruto nationaal geldinkomen tegen factorkosten	f. 86,0 mln. ¹²⁾
invoerrechten	f. 6,9 mln.
statistiekrecht	f. 1,1 mln.
prijzverhogende belastingen	f. 8,0 mln. ¹³⁾
nationaal inkomen tegen marktwaarde	f. 94,0 mln.
invoer van goederen en diensten	f. 104,1 mln. ¹³⁾
totaal der „middelen”	f. 198,1 mln.

Het nationaal inkomen berekend via de produktieplaatsen.

A. Produktie in bedrijven.

Aan de hand van belastinggegevens kunnen de winsten verdiend door particulieren worden berekend op ongeveer f. 10 mln., en die verdiend door de vennootschappen op ongeveer f. 2 mln., hetgeen tot een netto winstcijfer van in totaal f. 12 mln. leidt¹⁴⁾. Rekening houdende met het feit, dat in Nederlands Nieuw-Guinea t.a.v. de winst grote bedragen worden aangewend voor investeringen e.d., kan de totale bruto winst worden gesteld op f. 24 mln.¹⁵⁾. Aan-

¹⁰⁾ U.N.O.-rapport over Nederlands Nieuw-Guinea 1956 (betalingsbalans).

¹¹⁾ Taxatie in overleg met de Dienst van Financiën.

¹²⁾ Gouvernementsbegroting van Nederlands Nieuw-Guinea en in overleg met de Dienst van Financiën.

¹³⁾ Invoer van goederen: Statistiek van de Buitenlandse Handel van Nederlands Nieuw-Guinea 1956;

Invoer van diensten: U.N.O.-rapport over Nederlands Nieuw-Guinea 1956 (betalingsbalans).

¹⁴⁾ Geraamd in overleg met de Dienst van Financiën.

¹⁵⁾ Eigen raming aan de hand van de feitelijk waarneembare verhoudingen.

⁵⁾ Cijfers ontleend aan de Dienst van Landbouw en Veeteelt.

⁶⁾ Cijfers ontleend aan de Dienst van Landbouw en Veeteelt.

⁷⁾ Eigen taxatie aan de hand van het feitelijke loonniveau.

⁸⁾ Eigen aanname gebaseerd op de feitelijk waarneembare verhoudingen.

⁹⁾ Hierbij zij aangetekend dat het in de bedoeling ligt het postkantoor te Hollandia in te schakelen voor het spaarverkeer, waarna dan geleidelijk aan eerst de postkantoren in de grotere plaatsen, en vervolgens de hulpkantoren zullen volgen.

nemende, dat gemiddeld een bruto winst van 50 pCt.¹⁶⁾ wordt gemaakt, komen we op een productie in bedrijven van ..... f. 48 mln.

B. *Productie in de overheidssector.*

Aan de hand van de Gouvernementsbegrotingen laat zich het bedrag der lonen en salarissen aan gezinnen door de Overheid uitbetaald, inclusief de sociale premies, vaststellen op ongeveer ..... f. 35 mln.

C. *Netto interest uit het buitenland.*

Volgens de betalingsbalans moet dit bedrag gesteld worden op ongeveer ..... f. 3 mln.¹⁷⁾

Totaal bruto nationaal geldinkomen tegen factorkosten ..... f. 86 mln.

Het nationaal inkomen berekend via de bestedingen.

A. *De bestedingen der gezinnen.*

De onder bestuur gebrachte inheemse bevolking wordt voor 1956 geschat op 400.000 en het uitheemse bevolkingscontingent op 30.000; de totale bevolking moet dus worden gesteld op 430.000¹⁸⁾. De bevolking van het niet onder bestuur gebrachte gebied kan uit praktische overwegingen hier m.i. beter buiten beschouwing worden gelaten, daar noch omtrent haar aantal noch omtrent haar inkomen voldoende gegevens bekend zijn.

Wanneer wij de gemiddelde gezinsgrootte op 4 stellen komen wij tot ca. 100.000 gezinnen. Indien aan de hand van verschillende gegevens de gemiddelde bestedingen per jaar per gezin gesteld worden op f. 400 vinden wij voor de bestedingen van de gezinnen

100.000 x f. 400 ..... = f. 40 mln.¹⁹⁾

B. *Bestedingen van de Overheid.*

Aan de hand van de overheidsbegrotingen kunnen deze gesteld worden op:

aan personele uitgaven ..... f. 35 mln.²⁰⁾
aan materiële uitgaven ..... ca. f. 74 mln.²¹⁾

C. *Netto investeringen in bedrijven.*

Zoals boven reeds vermeld, kan het cijfer voor de investeringen op ongeveer f. 12 mln. worden gesteld, hetgeen leidt tot het volgende bestedingsschema:

Bestedingen van gezinnen ..... f. 40 mln.
Bestedingen van de Overheid:
  personele uitgaven ..... f. 35 mln.
  materiële uitgaven ..... f. 74 mln.
Netto investeringen in bedrijven ..... f. 12 mln.

Totaal binnenlandse bestedingen ..... f. 161 mln.
Uitvoer van goederen ..... f. 27,4 mln.
Uitvoer van diensten ..... f. 9,9 mln.
Af te ronden op ..... f. 37 mln.

Totaal der bestedingen ..... f. 198 mln.

Perspectieven inzake verhoging van het nationaal inkomen.

Het bruto nationaal geldinkomen tegen factorkosten

¹⁶⁾ Eigen raming aan de hand van de feitelijk waarneembare verhoudingen.

¹⁷⁾ U.N.O.-rapport over Nederlands Nieuw-Guinea 1956 (betalingsbalans).

¹⁸⁾ U.N.O.-rapport over Nederlands Nieuw-Guinea 1956 (betalingsbalans).

¹⁹⁾ Eigen taxatie aan de hand van de feitelijk waarneembare verhoudingen.

²⁰⁾ Vastgesteld aan de hand van de Gouvernementsbegroting van Nederlands Nieuw-Guinea.

²¹⁾ Vastgesteld aan de hand van de Gouvernementsbegroting van Nederlands Nieuw-Guinea, in overleg met de Afdeling Begrotingszaken van de Dienst van Financiën.

stellende op f. 86 mln. en de bevolking in bestuurd gebied op 430.000, komen wij tot een nationaal inkomen per hoofd van f. 200, overeenkomende met ca. U.S. \$ 53. Wanneer wij dit op internationale basis vergelijken blijkt dit betrekkelijk laag te zijn.

Hierbij doen zich de volgende vragen voor:

1. wat zijn de oorzaken van dit lage niveau?
2. en wat zou kunnen worden gedaan om het niveau van het nationaal inkomen te verhogen?

Wanneer wij er van uitgaan dat het nationaal inkomen en het nationaal produkt de resultante zijn van de verschillende produktiefactoren, dienen deze nader in beschouwing te worden genomen.

Grond.

Deze factor is over het geheel genomen voor Nederlands Nieuw-Guinea niet gunstig. Vruchtbare gronden zijn schaars. Het land is tamelijk ontoegankelijk en lijdt onder gebrek aan goede verbindingen. Mineralen en aardrijksdommen zijn wel voorhanden, maar de exploitatie er van wordt door bovengenoemde factoren (slechte verbindingen, geringe toegankelijkheid) eveneens belemmerd. Anderzijds is deze factor niet uitermate ongunstig te noemen, d.w.z. met aanwending van voldoende kapitaal en met geschikte arbeidskrachten is verdere exploitatie niet onmogelijk te achten.

Arbeid.

Deze factor is beslist ongunstig te noemen. Er zijn drie bevolkingsgroepen: *Papoea's*, *Nederlanders* en *Indische Nederlanders*.

1. De *Papoea's* (inheemsen) zijn weinig geneigd tot werken. Hun behoeften kunnen als regel gemakkelijk worden bevredigd: een hut in het bos of boven het water, sago, vis, klapper, pisang en een grasrok. De zgn. „stads-Papoea”, d.i. de Papoea die in of bij de Europese gemeenschap leeft, is min of meer „spoiled” in die zin, dat zijn loon te hoog (belangrijk hoger dan dat van zijn collega in het Australische gedeelte²²⁾) en zijn arbeidsdiscipline te laag is.

2. De *Nederlander* die zich overzee wil vestigen geeft de voorkeur niet aan Nieuw-Guinea, maar aan gebieden met een gunstiger klimaat en stabielere politieke omstandigheden zoals Australië, Canada e.d. De Nederlandse groep in Nederlands Nieuw-Guinea bestaat daardoor voor het grootste gedeelte uit ambtenaren.

Ten aanzien van hun „efficiency of labour” doen zich tal van problemen voor. Deze zijn niet typisch voor het Nederlandse gedeelte, want dezelfde problemen heeft men in het Australische gedeelte. Hier zij verwezen naar het in dit verband van belang zijnde rapport van Dr. Macpherson: „Environmental problems in tropical Australia”²³⁾. Dit rapport is nl. het resultaat van een onderzoek gehouden naar de factoren, welke „reduce the individual's ability to work and detract from the living of a full and contented life in tropical Australia, particularly in the Northern Territory and the Territory of Papua and New Guinea”.

3. T.a.v. de groep *Indische Nederlanders* doen zich even-

²²⁾ Vaststelling gebaseerd op eigen waarnemingen in Australisch Nieuw-Guinea en aan de hand van gegevens van de Afd. Alg. Econ. Zaken van de Dienst van Financiën.

²³⁾ Report of a survey of living conditions in tropical Australia with special reference to the Northern Territory and New Guinea. Commonwealth of Australia, Canberra.

eens tal van problemen voor, waardoor hun wijze van werken meestal niet zo efficiënt is.

Kapitaal.

Gelet op de ongunstige omstandigheden waaronder de produktiefactoren grond en arbeid werken, is het niet moeilijk te verklaren dat het *particuliere kapitaal* zeer weinig geïnteresseerd is in investeringen in dit gebiedsdeel. Hier komt nog bij, dat een sfeer van politieke onzekerheid de ondernemerslust en de neiging tot investeren afremt. Het beperkte begrotingsbudget en de „bestedingsbeperking” in Nederland belemmeren daarenboven de *kapitaalverstrekking van overheidswege* op grote schaal in dit gebiedsdeel.

Conclusie.

Gelet op het bovenstaande kunnen de volgende punten naar voren worden gebracht, welke m.i. van belang zijn voor het op een hoger niveau brengen van het nationaal inkomen in de volgende jaren:

1. de voorwaarden voor de Europese „settler” waren aantrekkelijker te maken door hem evenals in Australisch Nieuw-Guinea belastingvrijdom te verlenen, d.w.z. *vrijdom van inkomstenbelasting*, vrijdom van invoerrechten op automobielen e.d.; evenals in Australisch Nieuw-Guinea hem tegemoet te komen in de transportkosten van bijv. vee e.d.; hem zo min mogelijk te belemmeren met administratieve en „papieren” bezwaren van overheidswege. Er kan dan iets gesteld worden tegenover de emigratie naar Australië, Canada e.d.;

2. het loonniveau van de Papoea's ware, ten einde de factor arbeid in een gunstiger verhouding te krijgen t.a.v. de wereldmarktprijzen, meer aan te sluiten bij dat van het Australische gedeelte;

3. de factor arbeid ware verder te verbeteren door de immigratie van goedkope arbeidskrachten te bevorderen;

4. ten einde kapitaal aan te trekken ware het gebiedsdeel, dat op zich zelf weinig aantrekkelijk is, aantrekkelijker te maken door bijv. het instellen van een vrijhaven, het stimuleren van overheidswege van toerisme door middel van het bouwen van goede hotels, e.d.

Wanneer wij dit gebiedsdeel vergelijken met andere overeenkomstige, dan blijkt dat deze gebiedsdelen veelal oorspronkelijk onder dezelfde moeilijke omstandigheden gebukt gingen (niet zo vruchtbare grond, moeilijk toegankelijk terrein), en hun attractie verkregen door het scheppen van een bijzonder klimaat (Singapore, Tangerang). In dit verband moge verwezen worden naar overeenkomstige plannen voor Curaçao, Aruba en voor Australisch Nieuw-Guinea²⁴⁾. Dat de afstand bij het aanbieden van toeristische attracties geen bezwaar meer is, moge worden afgeleid uit het feit, dat de toeristen in landen met een hoog welvaartsniveau zoals Australië en de Verenigde Staten met evenveel gemak naar het andere eind van de wereld reizen, als men in Nederland naar Parijs of Zuid-Frankrijk gaat;

5. ten einde kapitaal aan te trekken is bovendien van groot belang dat de *politieke stabiliteit* wordt vergroot door bijv. wijziging van de huidige bestuursvorm in een gezamenlijk bestuur met Australië, in de vorm van een gemeenschappelijk „trusteeship” van de Verenigde Naties²⁵⁾. De financiële medewerking van de verschillende internationale fondsen voor onontwikkelde landen zou dan tevens gemakkelijker kunnen worden verkregen, hetgeen de verdere ontwikkeling van het land ten goede zou komen. Bovendien zou dit het voordeel hebben dat het Nederlandse gedeelte zich aan het Australische gedeelte, dat in het algemeen reeds verder ontwikkeld is, zou kunnen optrekken;

6. een *Planbureau* ware in te stellen, dat in samenwerking met het Australische gedeelte en de bovenbedoelde internationale fondsen de ontwikkelingsplannen op lange termijn zou moeten voorbereiden, en leiding zou moeten geven bij de uitvoering van deze plannen, waardoor het nationaal inkomen systematisch op een belangrijk hoger niveau zou kunnen worden gebracht.

Perth, West-Australië.

Drs. C. A. CANNegiETER.

²⁴⁾ Zie „Pacific Islands Monthly” van juli 1957, blz. 27.

²⁵⁾ „Pacific Islands Monthly” van juli 1957, blz. 17 e.v.: „The Dutch and the Australians easily could get closer together in the future administration and care of Western and Eastern New Guinea”.

AANTEKENING

Recessie-vergelijking

In de onlangs verschenen jongste aflevering van het „Economic Bulletin for Europe”¹⁾ van de Verenigde Naties is een uitvoerige beschouwing opgenomen over de internationale invloed van in de Verenigde Staten optredende recessies. Genoemde beschouwing vangt aan met een paragraaf, waarin de na-oorlogse recessies, die tot nu toe hebben plaats gevonden — nl. die van 1948/49, die van 1953/54 en de huidige — met elkaar worden vergeleken. Uit onderstaande tabel, die evenals het hier nog volgende aan deze paragraaf is ontleend, kan worden opgemaakt, dat, gemeten aan de daling der industriële produktie, de huidige recessie wat omvang en duur betreft reeds thans de beide voorgaande iets overtreft.

Een recessie-vergelijking dient echter, zegt het „Bulletin”,

niet hoofdzakelijk gebaseerd te zijn op de omvang en de duur van de daling der industriële produktie, doch dient veeleer te zien naar de oorzaken en de structuur der drie recessies. Gemeten naar vooroorlogse maatstaven waren de conjunctuurdalingen van 1948/49 en 1953/54 gematigd en van kortstondige aard. Dit schijnt de opvatting, dat de Amerikaanse economie na de oorlog stabiel is dan voorheen, te hebben bevestigd. De grotere stabiliteit lijkt in hoofdzaak te danken te zijn aan een gegroeid vertrouwen in de voornemens en mogelijkheden der Regering om een hoog niveau van werkgelegenheid en produktie te handhaven; aan het hogere peil der overheidsuitgaven; aan de prijssteunpolitiek voor de landbouw en aan de stijging der marginale belastingtarieven, waardoor de invloed van een daling der bedrijvigheid op het beschikbaar inkomen wordt afgezwakt. Hoewel deze factoren van groot belang zijn te

¹⁾ Vol. 10, no. 1.

TABEL 1.

Daling der industriële produktie in de Verenigde Staten

	1948—1949			1953—1954			1956—1958	
	Hoogte- punt in ...e kwart.	Diepte- punt in ...e kwart.	Daling in pCt.	Hoogte- punt in ...e kwart.	Diepte- punt in ...e kwart.	Daling in pCt.	Hoogte- punt in ...e kwart.	Daling in pCt. per ult. maart
Industriële produktie	1948 III	1949 II	8,4	1953 II	1954 III	9,5	1956 IV	10,9
Industrie	1948 III	1949 II	8,1	1953 II	1954 III	9,6	1956 IV	11,0
Duurzame goederen	1948 III	1949 IV	13,9	1953 III	1954 II	13,1	1956 IV	6,2
Niet-duurzame goederen	1948 II	1949 II	5,6	1953 II	1954 II	6,4	1956 IV	4,6
Mineralen	1948 III	1949 III	8,8	1953 III	1954 III	7,8	1957 I	10,0

achten, rijst toch de vraag of andere, en meer bijzondere, omstandigheden soms bij het tot staan brengen der beide vorige recessies mede een rol hebben gespeeld en in welke mate dergelijke bijzondere factoren ook thans werkzaam zijn.

De drie na-oorlogse recessies hebben belangrijke kenmerken gemeen. In alle gevallen blijken een daling van de uitvoer en veranderingen in de voorraadinvesteringen belangrijke factoren geweest te zijn. Alle drie hebben zij ook gemeen, dat een daling der economische activiteit eerst intrad nadat er een kredietrestrictie aan vooraf was gegaan. Een verscherping van de monetaire politiek, welke beoogde inflatoire tendenties te bestrijden, schijnt in het beginstadium van de drie na-oorlogse recessies een rol te hebben gespeeld.

De recessie van 1953/54.

Werd in 1948/49 en tijdens de huidige recessie de kredietpolitiek eerst verzacht nadat de daling der bedrijvigheid duidelijk aan het licht was getreden, in 1953/54 daarentegen werd de kredietverlening van mei 1953 af — twee maanden voordat de daling der industriële produktie een aanvang nam — gemakkelijker gemaakt, zij het na een drastische verhoging van de rentevoet in de voorafgaande maand. Daarom mag worden aangenomen dat, ware het niet dat de overheidsopdrachten en -uitgaven in verband met de wapenstilstand in Korea in 1953 en 1954 aanmerkelijk werden ingekrompen, de totale bedrijvigheid in deze periode slechts weinig zou zijn gedaald. Het bruto-nationaal produkt daalde van zijn maximum in het tweede kwartaal 1954 op jaarbasis met iets minder dan \$ 10 mrd., terwijl de overheidsuitgaven voor goederen en diensten terugliepen met meer dan \$ 15 mrd. Hoewel de voorraden in het laatste kwartaal van 1953 en de eerste drie kwartalen van 1954 in verband met de kredietbeperking en de geringere regeringsopdrachten sterk daalden, namen de uiteindelijke uitgaven van de particuliere sector slechts af tussen het derde en vierde kwartaal van 1954 en wel met minder dan \$ 3 mrd. In het tweede kwartaal 1954 stegen zij tot boven het peil van het derde kwartaal van 1953.

Afgezien van de kredietrestrictie tegen het eind van 1952 en begin 1953 en het teruglopen der overheidsuitgaven, waren er weinig factoren werkzaam, die een daling der activiteit konden bewerkstelligen. Na snelle dalingen in de twee voorgaande jaren, daalden de prijzen van landbouwprodukten en industriële grondstoffen in 1953 minder sterk, terwijl de daling der inkomens van landbouwers gering was in vergelijking met de stijging der inkomens van niet-agrariërs. De overige prijzen waren vrij stabiel of stegen langzaam, en het indexcijfer van groothandelsprijzen veranderde nauwelijks. Weliswaar namen na de staalstaking in 1952 de voorraden snel toe, doch de totale voorraadvorming in de tweede helft van 1952 en het eerste halfjaar 1953 was weinig of niet groter dan overeenkomt met de normale behoeften bij de gemiddelde groei der economie op lange termijn.

Er is wel eens gesteld, dat geringere uitbreiding van het

particulier verbruik in begin 1953 een belangrijke oorzaak was van de conjunctuuromslag, die in 1953 plaatsvond. De staking in de staalindustrie dwong tot een tijdelijke vermindering der particuliere uitgaven voor duurzame consumptiegoederen, terwijl na de beëindiging der staking de aankopen van deze goederen weer snel toenamen. Verondersteld wordt, dat producenten van en handelaren in duurzame verbruiksgoederen op grond van deze stijging der verkoopvooruitzichten hebben overschat met als gevolg dat — met name bij de detaillisten — de voorraden aangroeyden, hetgeen leidde tot een daling van bij producenten geplaatste orders. Afgezien van het feit, zegt het „Bulletin”, dat een geringere toeneming der uitgaven van consumenten een normaal verschijnsel is, indien de expansie om andere redenen afneemt, mag worden betwijfeld of een dergelijk verschijnsel in de betreffende periode wel een belangrijke rol heeft gespeeld. De consumptieve uitgaven stegen namelijk van het tweede halfjaar 1952 op het eerste halfjaar 1953 meer dan van het eerste halfjaar op het tweede halfjaar 1952. Bovendien trad alleen in de tweede helft van 1953 een aanzienlijke stijging in de verhouding tussen voorraden en verkopen in groot- en kleinhandel op, terwijl de orders bij producenten na juni van dat jaar sterk daalden en zelfs al vóór begin 1953 geen gelijke tred met de ontwikkeling der produktie en de omzetten hadden gehouden.

Vermoedelijk is de kredietrestrictie in het begin der recessie de belangrijkste oorzaak geweest en in een later stadium de daling der regeringsopdrachten. De reden, waarom de Federal Reserve Board de kredietrestrictiepolitiek in mei 1953 liet varen was niet zozeer de daling dezer opdrachten, maar veeleer de verslechtering van de toestand op de kapitaalmarkt. De daaropvolgende daling van de rentevoet weerspiegelde dan ook niet alleen de officiële maatregelen om de kredietverlening te vergemakkelijken, maar ook een reeds dalende vraag naar krediet. De recessie van 1953-1954 kan derhalve, aldus het „Bulletin”, worden gekarakteriseerd „as a temporary and policy-created setback to a fundamentally strong movement of expanding activity in the private sector of the economy”. Doordat de kredietrestrictie slechts kort heeft geduurd was haar opheffing na mei 1953 doeltreffend. Vrij spoedig, in de ene sector van het economisch leven later dan in de andere — de nieuwbouw van woningen nam reeds in de laatste maanden van 1953 toe, de uitgaven voor duurzame produktiemiddelen begonnen eerst in de eerste helft van 1955 te stijgen —, kwam de bedrijvigheid weer op gang.

Een gelukkige omstandigheid hierbij was, dat de expansie in West-Europa in 1953 een aanvang nam, hetgeen een tendentie tot versteviging van de prijzen van grondstoffen e.d. inhield. Deze expansie werd in Europa noch elders doorgaans belemmerd door gebrek aan deviezen. Hoewel transacties met het buitenland een betrekkelijk klein deel van de Amerikaanse economie uitmaken, moet de toenemende bedrijvigheid in Europa en haar invloed op de wereldgoederenmarkten in het algemeen, en op de uitvoer der

Verenigde Staten in het bijzonder, hebben bijgedragen tot verzachting van de recessie in Amerika.

De recessie van 1948/49.

Speelde in de recessie van 1953/54 een, wat de particuliere sector betreft, exogene factor — i.c. de daling der overheids-uitgaven — een overheersende rol, de conjuncturele neergang van 1948/49 kwam, zegt het „Bulletin”, in sommige opzichten meer overeen met „the traditional pattern of a short business cycle”. Terecht is zij wel gekarakteriseerd als een voorraadrecessie, hetgeen uit het volgende moge blijken. Het bruto-nationaal produkt daalde van zijn hoogtepunt in het laatste kwartaal van 1948 op het vierde kwartaal 1949 met \$ 8,5 mrd. op jaarbasis, terwijl de investeringen in voorraden gedurende die periode afnamen met \$ 11,2 mrd. De totale uiteindelijke uitgaven — d.w.z. het bruto-nationaal produkt exclusief de voorraadinvesteringen — stegen met \$ 2,7 mrd. op jaarbasis. Deze laatste zijn alleen van het vierde kwartaal 1948 op het eerste van 1949 gedaald en wel met minder dan \$ 1 mrd. De particuliere uitgaven daarentegen daalden gedurende drie kwartalen, nl. van het vierde kwartaal 1948 op het derde van 1949, met \$ 2,5 mrd. Deze daling komt echter geheel voor rekening van de investeringen in vaste activa.

Een aantal factoren heeft samengewerkt om de omslag van 1948/49 te bewerkstelligen. Een vrij algemene en belangrijke factor was, dat, als gevolg van de snelle produktie-uitbreiding sedert 1946, de inhaalvraag naar duurzame verbruiks- en kapitaalgoederen geleidelijk aan afnam. In het laatste kwartaal van 1947 kwam er een einde aan de stijging der bij producenten geplaatste orders en in de zomer van 1948 had zij plaats gemaakt voor een daling. Bovendien leidde een groter aanbod van landbouwprodukten in begin 1948 tot dalende prijzen. Kortom, de marktsituatie was zodanig gewijzigd, dat een omkering van de opwaarts gerichte prijstrend in de lijn der verwachtingen kwam te liggen. Dit was hoogstwaarschijnlijk een belangrijke factor, die invloed uitoefende op de investeringen. De veranderde prijsverwachtingen zijn wellicht ten dele het produkt van stringentere kredietpolitiek, die bovendien de investeringen langs directe weg kunnen hebben beperkt. Over het algemeen echter droeg de kredietrestrictie in 1947 en 1948 een gematigd karakter.

Het bruto-nationaal produkt bereikte zijn laagste waarde in het vierde kwartaal van 1949. Vóórdat dit dieptepunt van deze recessie werd bereikt waren de woningbouw en de consumptieve uitgaven al weer toegenomen. Het schijnt, dat de inhaalvraag naar auto's en woningen, die aan het begin van 1949 nog altijd bestond, in belangrijke mate tot het conjuncturele herstel heeft bijgedragen. Dit herstel werd bovendien bevorderd door de aanpassing van de prijzen, de verzachting der kredietrestrictiepolitiek en door het feit, dat het kasoverschot van de federale Regering in 1949, als gevolg van een daling der belastinginkomsten en een stijging der uitgaven, plaats maakte voor een tekort.

De huidige recessie.

Zoals gezegd, was de recessie van 1948/49 een kortstondige aanpassing aan het verdwijnen van na-oorlogse schaarste en die van 1953/54 grotendeels de resultante van het teruglopen der overheidsuitgaven. De huidige echter „appears to exhibit the main characteristics of a typical business downturn”. De omslag voltrok zich na een lange periode van toenemende investeringen. Evenals de beide voorgaande recessies werd de thans heersende voor-

afgegaan door kredietrestricties. Maar terwijl deze restricties in 1948 gematigd waren en in 1953 werden opgeheven zodra de eerste tekenen van een omslag aan de dag traden, waren zij in de huidige recessie krachtig en werden zij lang nadat het overduidelijk was geworden, dat de bedrijvigheid afnam, gehandhaafd. „Ineed”, aldus het „Bulletin”, „the present recession is a typical example of a downturn called forth through persistent central bank action”.

Evenals bij de voorgaande recessies gaven veranderingen in de bij fabrikanten geplaatste orders vroegtijdig te kennen, dat er een daling der economische activiteit op til was. De orders, die na 1955 niet meer stegen, begonnen een jaar later af te nemen. De industriële produktie nam na 1955 nog slechts weinig toe en daalde na september 1957 snel. De sterkste dalingen traden op bij de produktie van auto's, staal, machines en mineralen; later werd de produktiedaling vrijwel algemeen. Slechts voedingsmiddelen, dranken en tabak bleven tot nu toe van deze ontwikkeling verschoond.

De afzwakking der expansie, die in 1955 plaatsvond, was niet het noodzakelijke gevolg van schaarste aan produktieve krachten. De particuliere investeringen in vaste activa hebben na de oorlog een sterke groei, die slechts in geringe mate en gedurende korte tijd door de recessies van 1948/49 en 1953/54 werd beïnvloed, te zien gegeven. Hoewel de werkloosheid van 1954 op 1955 daalde, bleef zij zowel in 1956 als in 1957 boven het peil van 1952 en 1953 en liet aldus ruimte voor een verdere uitbreiding van de werkgelegenheid en de produktie. De kapitaalgoederen en de arbeidskrachten, noodzakelijk voor een voortzetting der expansie na 1955 waren beschikbaar „and its slowing down, as well as the later decline in activity, must be judged a consequence primarily of the restrictive policies pursued by the monetary authorities”. Een belangrijk motief voor deze politiek was, dat, ondanks de voor expansie beschikbare ruimte, kosteninflatie bleef optreden.

TABEL 2.

Bruto-nationaal produkt der Verenigde Staten
(in mrd. dollars; op jaarbasis en gecorrigeerd voor seizoenschommelingen)

	1948 4e kwart.	1949 4e kwart.	1953 2e kwart.	1953 4e kwart.	1957 3e kwart.	1958 1e kwart.
Bruto-nationaal produkt.....	264,0	255,5	367,4	357,5	440,0	422,0
Consumptieve uitgaven.....	180,1	183,5	231,4	230,2	283,6	281,2
Bruto-particuliere binnenlandse investeringen in vaste activa.....	37,5	35,5	50,4	49,7	63,5	60,8
Voorraadmutaties ..	4,9	-6,3	3,1	-5,2	3,0	-9,0
Betalingsbalansoverschot op lopende rekening	1,3	-0,5	-3,0	-1,7	3,2	1,5
Aankopen van goederen en diensten door de Overheid	40,2	43,4	85,5	84,5	86,7	87,5

Hoewel de uitbreiding van de produktiecapaciteit door middel van investeringen de mogelijkheid schept voor een groei der produktie, verhoogt zij, doordat zij een tendentie inhoudt de winstgevendheid van verdere investeringen te drukken, te zelfder tijd de gevoeligheid van het economisch leven voor „depressive factors”. Veronderstelt men, dat de economie in 1955 vrijwel op volledige capaciteit werkte, dan mag worden aangenomen, dat als gevolg van capaciteitsuitbreidingen en dalingen in de bedrijvigheid, aan het begin van 1958 een leegloop van 20 à 25 pCt. is ontstaan. Van ultimo 1955 tot in het derde kwartaal van 1957 is de industriële produktie vrijwel onveranderd gebleven, ter-

wijl de investeringen bleven toenemen. Nu de omzetten aanzienlijk beneden de verwachtingen zijn gebleven, zou zelfs een herstel der produktie tot op het maximum-niveau van voorheen nauwelijks voldoende zijn om een nieuwe expansie der investeringen tot op het peil van 1957 teweeg te brengen. Het „Bulletin” raamt de uitgaven voor bedrijfsgebouwen en apparatuur, die in 1957 bijna \$ 50 mrd. en in het eerste kwartaal van dit jaar op jaarbasis ca. \$ 47 mrd. beliepen, in het laatste kwartaal van dit jaar, gemeten in prijzen van begin 1958, op ongeveer \$ 42 mrd.

Het zou best kunnen zijn, dat 1955 een topjaar in een lange woningbouwcyclus is geweest. Het aantal gesloten huwelijken is nl. de laatste jaren, en sedert kort zeer sterk, gedaald. Eerst na ongeveer vijf jaren zullen de demografische factoren zodanig zijn, dat zij een tendentie tot stijgen in het leven zullen roepen. Afgewacht dient te worden of de liberalere „housing bill”, die kortgeleden is aangenomen, erin zal slagen de woningbouw, ondanks de dalende inkomens en de weerstand der consumenten, nieuw leven in te blazen. De uitgaven voor woningbouw, die in 1957 \$ 14,2 mrd. beliepen, kunnen dan ook voor het vierde kwartaal 1958 voorzichtig op \$ 13 mrd. worden geraamd. De totale particuliere investeringen in vaste activa zouden dan derhalve \$ 55 mrd. bedragen, tegen \$ 64 mrd. in 1957. Dit zou neerkomen op een daling met 14 pCt.

Het „Bulletin” neemt aan, dat de overheidsuitgaven in het laatste kwartaal van dit jaar vergeleken met 1957 met \$ 7 mrd. zullen zijn toegenomen. Deze schatting is alleen gebaseerd op de gebruikelijke jaarlijkse toeneming der „state and local” uitgaven met \$ 3 mrd.; wat de uitgaven der federale Overheid betreft, is zij wellicht te optimistisch. Hoewel alle tot nu toe genoemde bedragen geenszins op zekerheid aanspraak mogen maken „it thus appears rather improbable that by the last quarter of this year the total of private fixed investment and government purchases will have declined more than \$ 3-5 billion below the annual rate in the second half of 1957”.

In geen der beide voorgaande na-oorlogse recessies daalden de consumptieve uitgaven van hoogte- tot dieptepunt met ten volle 1 pCt. In de huidige recessie waren de uitgaven in het eerste kwartaal 1958 eveneens bijna 1 pCt. lager dan in het derde kwartaal van 1957, waarin zij hun hoogtepunt bereikten. Evenals in de recessie van 1948/49 en in tegenstelling tot die van 1953/54 is de daling der consumptieve uitgaven tot nu toe aanmerkelijk geringer dan die der beschikbare inkomens. De vermoedelijke daling der hiervóór genoemde uitgavencategorieën maakt het waarschijnlijk dat de persoonlijke inkomens en de consumptieve uitgaven verder zullen dalen. Gezien de automatische aanpassing van o.a. de belastingen en de mogelijkheden om de besparingen te verlagen is het nauwelijks te verwachten, dat de totale daling de \$ 5 à 6 mrd. — hetgeen neerkomt op een tweemaal zo groot percentage als in de vorige recessies — zal overtreffen. Niettemin is een voortgaande daling der consumptieve uitgaven gedurende de rest van het jaar waarschijnlijk. Uit de „1958 Survey of Consumer Finances and Purchase Plans” bleek, dat, hoewel een groot contingent der geënquêteerde consumenten een achteruitgang der economische toestand verwachtte, slechts één op de negen van mening was dat het eigen inkomen zou dalen ²⁾. Met het oog op de daarna voortgegangene en zich uitbreidende daling der bedrijvigheid, is het zeer goed mogelijk, dat de

consumenten in hun verwachtingen zullen worden teleurgesteld, hetgeen tot een herziening hunner bestedingsplannen in neerwaartse richting zou kunnen leiden.

„Even assuming some further fall in net foreign investment”, zegt het „Bulletin”, „the extent of the decline in total domestic final expenditure might well then amount to about \$ 10 billion”. Een dergelijke daling zal hoogstwaarschijnlijk gepaard gaan met een voorraadinkrimping van niet meer dan \$ 5 à 6 mrd. en aangezien de voorraadinvesteringen ultimo maart jl. reeds met \$ 3 mrd. waren verlaagd, mag worden aangenomen, dat de inkrimping in het vierde kwartaal van 1958 haar einde zal vinden. De daling van het bruto-nationaal produkt van zijn hoogste peil af zou dan iets meer dan 3 pCt. bedragen. Daar zowel de afnemng der voorraadinkrimping als het grootste deel van de stijging der federale uitgaven vermoedelijk in de tweede helft van het jaar zullen plaatsvinden, is het zeer wel mogelijk, dat de bedrijvigheid de komende maanden zal blijven dalen, welke daling zal worden gevolgd door een zwak herstel in de herfst.

De restrictieve kredietpolitiek, die ten dele voor de huidige recessie, evenals voor haar beide voorgangsters, verantwoordelijk is, werd gevoerd met het doel inflatoire tendenties te bestrijden. Maar terwijl in 1948 het belangrijkste element in deze tendenties werd gevormd door inhaalvraag op de goederenmarkten, waren in 1952 en zelfs thans in nog grotere mate de stijgende lonen de voornaamste factor. Doordat de huidige recessie een ernstige invloed heeft gehad op de produktie in de staal- en de auto-industrie — beide industrieën, waar de vakbeweging een dominerende rol in de loonontwikkeling speelt — mag worden verwacht, dat de tendentie der lonen om een verdere stijging te vertonen aanmerkelijk zal zijn verzwakt. De stijging der voedingsmiddelenprijzen in de Verenigde Staten zal dit jaar wellicht plaats maken voor een daling en de markten voor industriële grondstoffen zullen vermoedelijk zwak blijven. „It is therefore quite probable that Federal Reserve policies will prove to have been successful in the sense that prices of consumers' goods will be lower by late 1958 than they were twelve months earlier even though in the process economic welfare will have been adversely affected in a large part of the western world”.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Langs twee wegen is De Nederlandsche Bank erin geslaagd haar schatkistpapierportefeuille, die het materiaal bevat voor het voeren van haar openmarktpolitiek, aan te vullen. In de eerste plaats heeft de Staat ca. f. 56 mln. papier bij de Bank geplaatst. In een officieel communiqué wordt deze transactie in verband gebracht met de overneming door de Staat van een geconsolideerde vordering op Argentinië. In de Weekstaat van 2 december 1957 verscheen voor het eerst een bedrag van f. 68 mln. aan schatkistpapier, waarmee de Staat de overneming van deze vordering betaalde. Toen de Bank eind februari de openmarktpolitiek hervatte was het deze post die het eerst in de markt werd geplaatst. Dit ging toen gepaard met de

²⁾ Zie ook: „Wat verwacht de Amerikaanse consument van 1958?” in „E.-S.B.” van 23 april 1958, blz. 323.

mededeling dat het aldus verkochte papier na aflossing ten dele door ander papier vervangen zou worden. Het desbetreffende papier is nu 30 juni jl. vervallen, en de Staat is er kennelijk toe overgegaan voor het bedrag van de geconsolideerde vordering nieuw papier bij de Bank te plaatsen, echter onder aftrek van het door Argentinië afgeloste bedrag ter grootte van bijna 1/5 van de hoofdsom; het bedrag van de aflossing is toevallig juist gelijk aan de stijging van de deviezenvoorraad, die deze week heeft plaats gevonden.

Op deze wijze heeft de Schatkist haar toegeod bij de Bank kunnen vergroten, terwijl de Bank haar masse de manoeuvre heeft aangevuld. Dit laatste is bovendien geschied, doordat de Bank op 1 en 2 juli jl. voor ca. f. 42 mln. aan schatkistpapier in de markt heeft gekocht. In feite heeft de Bank dus tijdelijk de richting van de openmarktpolitiek omgedraaid door als koper van papier te gaan fungeren, al bleef zij zelfs op 1 en 2 juli bereid om 3-maandspapier af te geven; zij het tegen prijzen, die niemand ervoor wilde betalen. De afgifte is eerst stopgezet toen tegen 14 juli door de Staat een tender op 3-, 6-, 9- en 12-maandspapier werd aangekondigd.

Mede dank zij de tijdelijke ommekeer in richting van de openmarktpolitiek is de geldmarkt over haar ergste krapte heen gekomen; ook de inkrumping van de bankbiljetten-circulatie heeft hierbij een rol gespeeld. Zo bevond het saldo van de banken zich op de weekstaat van 7 juli voor het eerst sinds de lopende kasreservéperiode boven het niveau van het verplichte kassaldo. Ten gevolge van de garantiebetalingen die de Staat omstreeks 10 juli aan de melkveehouders heeft verricht, is de markt in de loop van de verslagweek nog weer ruimer geworden.

Bij de behandeling van de Industrialisatienota in de Tweede Kamer heeft Minister Hofstra verklaard, dat De Nederlandsche Bank speciale herdisconteringsfaciliteiten voor exportwissels zal gaan verlenen.

De kapitaalmarkt.

Nadat de Amerikaanse beurs de schrik om het hart was geslagen toen bleek, dat Ford niet alleen minder auto's had verkocht maar dat dit reeds lang bekende feit ook tot minder winst en een lager dividend heeft geleid, hervatten de koersen weer spoedig hun opgewekte mars naar het 500-niveau van het Dow Jones-gemiddelde voor Industrials. Zelfs een solide instelling als de Guaranty Trust durft thans officieel uit te spreken dat het ergste van de recessie wel achter de rug zal zijn.

Op het Damrak was het vooral weer de Indonesische sector die voor het leven in de brouwerij zorgde, naar men zegt mede dank zij buitenlandse vraag. Wellicht ook van belang waren hier de geruchten dat Indonesië misschien toch aan een gebruik maken van Nederlands kapitaal en know-how de voorkeur zou geven boven het laten voortduren van de schrikbarende achteruitgang — in het eerste halfjaar met 40 pCt. — die de export aan de dag legt.

De obligatiemarkt was lichtelijk in reactie. Misschien stond dit in verband met de door Minister Struycken verstrekte gegevens over de financiële positie van de lagere Overheid. Hoewel de bewindsman uit deze gegevens de conclusie trok, dat het noodzakelijk is om in de kapitaal-behoefte van de gemeenten gecentraliseerd — d.w.z. via de Bank voor Nederlandsche Gemeenten — te blijven voorzien, zou men de cijfers ook op optimistischer wijze kunnen groeperen. De kortlopende schulden bedroegen op 1 juni ca. f. 1.800 mln., d.i. f. 1.200 mln. meer dan

volgens de geldende normen verantwoord is. Hiertegenover staat een bedrag aan gecontracteerde leningen en voorschotten van ruim f. 800 mln. zodat er nog f. 400 mln. acuut te consolideren is. Bovendien hebben de gemeenten nog f. 1.565 mln. aan kapitaalsuitgaven voor de boeg. Hiervoor dient dus kapitaal te worden aangetrokken naarmate de desbetreffende projecten tot uitvoering komen. Het totale bedrag van acute en geleidelijke kapitaal-behoefte is in ieder geval kleiner dan blijkens de industrialisatienota per jaar door de industrie zal moeten worden geïnvesteerd (f. 2,2 mrd.).

De 4 $\frac{3}{4}$ pCt. obligaties ten laste van de B.N.G. werden ter beurze laatstelijk a pari verhandeld. Zij werden 26 juni à 98 $\frac{3}{4}$ uitgegeven. De storting op deze stukken behoeft eerst op 1 augustus plaats te vinden, zodat de premiejagers een ideale gelegenheid hebben hun winst te nemen, zonder dat zij tevoren ook maar een cent „eigen geld” hebben moeten fourneren.

Dat het, ook wat het premiejagen betreft, kan verkeren, is in Amerika gebleken, waar op de obligatiemarkt zodanig grote speculatieve posities waren opgebouwd (maar dan met behulp van echte prolongaties) dat een ware „shake out” plaatsvond toen er geruchten circuleerden dat de monetaire autoriteiten de lage-rentepolitiek vaarwel hadden gezegd. Dit bleek weliswaar een loos alarm te zijn, maar de obligatiemarkt bleef danig verstoord. Dit is voor de Amerikaanse schatkist aanleiding geweest om in de laatste drie weken \$ 589 mln. 7-jarige obligaties, die 15 juni jl. waren geplaatst, op de open markt terug te kopen.

De Bijenkorf heeft voor de nodige afwisseling in de eentonige reeks van obligatie-emissies gezorgd, door een claim-emissie van ca. f. 2,6 mln. aandelen nominaal aan te kondigen. Ter beurze maakte niet zozeer de vraag of deze transactie als een onderdeel van de zomerruitverkoop beschouwd moet worden onderwerp van gesprek uit, als wel het feit, dat de emissie à 200 pCt. zal plaatsvinden, zodat de aandeelhouders slechts een magere claim te incasseren krijgen.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1958	4 juli 1958	11 juli 1958
Algemeen		168	204	205
Internat. concerns		237	291	291
Industrie		126	146	147
Scheepvaart		117	134	136
Banken		106	122	125
Indon. aand.		64	88	93
Aandelen				
Kon. Petroleum		f. 147,30	f. 172,60	f. 171,50
Unilever		311 $\frac{1}{4}$	362	368
Philips		230 $\frac{1}{2}$	298 $\frac{1}{2}$	297 $\frac{3}{4}$
A.K.U.		142 $\frac{1}{2}$	200	196
Kon. N. Hoogovens		241	303 $\frac{1}{2}$	303
Van Gelder Zn.		170	179	180 $\frac{1}{4}$
H.A.L.		132 $\frac{3}{4}$	137 $\frac{1}{2}$	139
Amsterd. Bank		191 $\frac{1}{2}$	224	229
H.V.A.		84 $\frac{3}{4}$	100*	112
Staatsfondsen				
2 $\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S.		59 $\frac{3}{4}$	62	61 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. 1947		85 $\frac{1}{4}$	90 $\frac{3}{4}$	90 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt. 1955 I		81 $\frac{1}{4}$	89	88 $\frac{3}{4}$
3 pCt. Grootboek 1946		80 $\frac{1}{4}$	89 $\frac{1}{2}$	74
3 pCt. Dollarlening		90	91 $\frac{1}{4}$	91 $\frac{1}{4}$
Diverse obligaties				
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		84	92 $\frac{1}{2}$	92 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		79 $\frac{3}{4}$	86	85 $\frac{1}{2}$
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Nederl. Spoorwegen		84 $\frac{1}{2}$	91	90
3 $\frac{1}{2}$ pCt. Philips 1948		90	96	94 $\frac{3}{4}$
3 $\frac{1}{4}$ pCt. Westl. Hyp. Bank		80	88 $\frac{3}{4}$	87 $\frac{3}{4}$
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957		104 $\frac{3}{4}$	110	109 $\frac{1}{4}$
New York				
Aandelenkoersgemiddelde				
Dow Jones Industrials		439	480**	483
* ex div.				
** 3 juli				

M. P. GANS.

RECENTE PUBLIKATIES

P. T. Bauer and B. S. Yamey: The economics of under-developed countries. Cambridge Economic Handbooks. Cambridge University Press, Londen 1957, 271 blz., f. 6,70.

G. Crowther: Balances and Imbalances of payments. The George H. Leatherbee lectures. Harvard University Graduate School of business administration, Boston 1957, 70 blz., f. 10,25.

R. K. Davidson, V. L. Smith and J. W. Wiley: Economics: an analytical approach. Richard D. Irwin Inc., Homewood, Illinois 1958, 381 blz., f. 30,30.

Dr. H. Geyer: Untersuchungen über die Theorie des dynamischen makro-ökonomischen Kernprozesses. Verlag Duncker & Humblot, Berlijn 1958, 170 blz., f. 17,30.

D. Haque: Stability and progress in the world economy. Mac Millan & Co. Ltd., Londen 1958, 268 blz., f. 15,25.

Rudolf Henn: Über dynamische Wirtschaftsmodelle. Veröffentlichungen der Wirtschaftshochschule Mannheim. Reihe 1: Abhandlungen, Band 4. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 1957, 118 blz., f. 9,25.

C. P. Kindleberger: Economic development. McGraw-Hill Publishing Co. Ltd., Londen 1958, 325 blz., f. 30,30.

Dr. F. Krescharek: Die nationale Buchhaltung. Die volkswirtschaftlichen Gesamtrechnungen als Mittel der Wirtschaftsanalyse und Wirtschaftspolitik. Zürich 1958, 232 blz., f. 27,20.

M. Lerner (editor): The portable Veblen. Viking Press Ltd., New York 1958, 639 blz., f. 6,65.

J. E. Meade: The control of inflation. Cambridge University Press, Londen 1958, 52 blz., f. 3,30.

Kathleen H. V. Booth: Programming for an automatic digital calculator. Butterworths Scientific Publications, Londen 1958, 234 blz., f. 25,20.

P. H. Karmel: Applied statistics for economists. Sir Isaac Pitman & Sons Ltd., Londen 1958, 452 blz., f. 38,35.

Dr. G. Mentha: Statistische Fabrikationsüberwachung in der Industrie. Gabler Verlag, Wiesbaden 1958, 182 blz., f. 12,40.

P. M. Morse: Queues, inventories and maintenance. The analysis of operational systems with variable demand and supply. J. Wiley and Sons, New York 1958, 202 blz., f. 28,15.

Dr. S. Vajda: Readings in Linear Programming. Sir Isaac Pitman & Sons Ltd., Londen 1958, 93 blz., f. 12,20.

J. R. Bright: Automation and management. Harvard University Press, Boston 1958, 285 blz., f. 42,10.

J. L. Burbidge: Standard Batch control. MacDonald & Evans Ltd., Londen 1958, 186 blz., f. 15,25.

C. F. Carter, G. P. Meredith and G. L. S. Shackle (editors): Uncertainty in business decisions. Second edition. Revised and enlarged. Liverpool University Press, Londen 1957, 152 blz., f. 13,70.

D. H. Fenn Jr. (editor): Management in a rapidly changing economy. MacGraw-Hill Publishing Co. Ltd., New York 1958, 351 blz., f. 21,65.

Donald A. Laird and Eleanor C. Laird: The techniques of delegating. How to get things done through others. McGraw-Hill-Book Company Inc., New York 1957, 179 blz., f. 18,60.

E. Langenegger: Die Planung und Überwachung der Gemeinkosten. Haupt Verlag, Bern 1958, 96 blz., f. 8,85.

J. F. Magee: Production planning and inventory control. MacGraw-Hill Publishing Co. Ltd., Londen 1958, 333 blz., f. 34,25.

O.E.E.C. publication: Company planning and production control. The story of a manufacturing company. The European Productivity Agency of the O.E.E.C., Parijs 1958, 92 blz., f. 3,15.

Dale Yoder, H. G. Heneman Jr., John G. Turnbull and C. Harold Stone: Handbook of personnel management and labor relations. McGraw-Hill Book Company Inc., New York 1958, f. 57,70.

STATISTIEKEN

OPENBARE EMISSIES ¹⁾ EN UITLOTINGEN ²⁾, JUNI 1958 ³⁾
(in duizenden guldens)

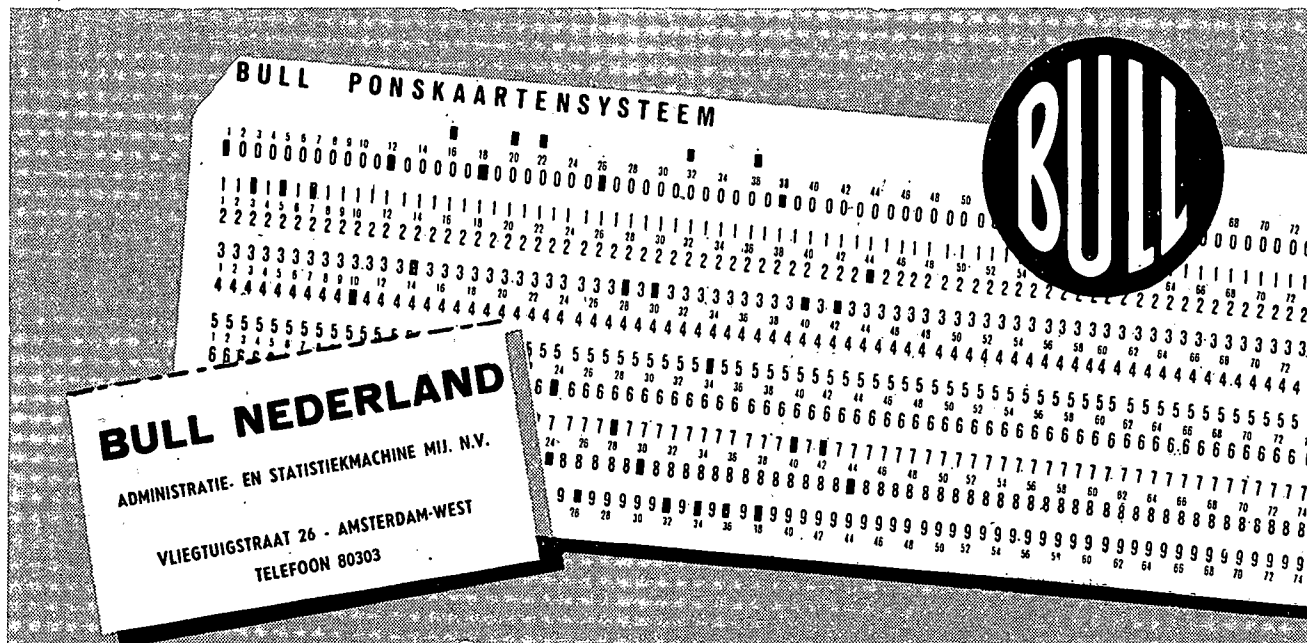
	Emissies			A(fosbaar) ⁴⁾ gestelde obligaties en pandbrieven	Conversies obligaties en pandbrieven
	Obligaties	Aandelen	Totaal		
Provincies, gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen	—	—	—	613	—
w.o. premieleningen	—	—	—	70	—
Handel, industrie en diversen	—	—	—	188	—
Scheepvaart	—	—	—	800	—
Bank-, krediet- en verzekeringswezen	99.500	—	99.500	935	3.035
w.o. N.V. Bank v. Nederlandse Gemeenten .. hypotheekbanken	99.500	—	99.500	840	3.035
Kerkelijke en liefdadige instellingen	2.800	—	2.800	543	—
Totaal-generaal	102.300	—	102.300	3.079	3.035
w.v. overheidssector	—	—	—	613	—
N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten .. private sector	99.500	—	99.500	840	3.035
	2.800	—	2.800	1.626	—
januari-juni 1958	593.444	870.381	1.463.825	84.425	8.941
januari-juni 1957	309.743	59.236	368.979	77.455	7.534

¹⁾ Reële bedragen volgens stortingsdatum, incl. het deel dat vooraf onderhands op inschrijvingsvoorwaarden is geplaatst.

²⁾ De bedragen der niet uitgelote obligaties c.q. pandbrieven, welke aflosbaar werden gesteld, zijn niet bekend.

³⁾ Volgens datum van betaalbaarstelling.

⁴⁾ Bron: Statistisch Bulletin van het C.B.S.

De NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT
 roept sollicitanten op voor de functie van
Redacteur
 ter financieel-economisch redactie
 bij voorkeur met enige ervaring in de financiële journalistiek of in het bedrijfsleven.
 Schriftelijke sollicitaties (met levensloop en referenties) te richten aan: de Hoofdredacteur
 van de N.R.C., Postbus 824, Rotterdam.

Blijf bij!
 *
 LEES

E.-S.B.

 Voor de
 particuliere belegger
 het
 aangewezen
 advies-orgaan
 •
 Verschijnt 1 keer p. 14 dagen
 •
 Vraagt gratis proefnummer
 •
 Administratie Bel-Bel
 Postbus 42 - Schiedam
 •

HOOGOVS
IJMUIDEN
 Bij de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. te IJmuiden
 kunnen worden geplaatst
enige medewerkers
 a. op de afdeling **Administratieve Organisatie** en
 b. op de afdeling **Mechanische Administratie** (invoering ponskaartensysteem).
 Verlangde opleiding voor:
 a. H.B.S.- of Mulo-, alsmede Staatspraktijkdiploma of diploma M.O. Handels-
 wetenschappen A.
 Leeftijd: 25-30 jaar.
 b. H.B.S.- of Mulo- en praktijkdiploma Boekhouden, alsmede diploma M.B.A.
 Leeftijd: 20-25 jaar.
 Eigenhandig geschreven sollicitaties met beschrijving van opleiding en ervaring
 worden, vergezeld van een recente pasfoto en onder vermelding van ons nummer
 E.-S.B. 955 ingewacht bij de Sociale Afdeling Beambten.

Uw vrachtgoed in goede handen bij **SABENA**

SABENA SCHIPHOL KAMER 67-68, TEL. 724320

BELGIAN *World* AIRLINES

SABENA

*Wat kan de bank
voor U doen?*

Het antwoord op deze vraag krijgt
U in onze brochure

**WAT DE BANK VOOR U
KAN DOEN**

Stuur Uw aanvraag voor gratis toezending
aan De Twentsche Bank,
Postbus 407, Amsterdam.

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

Leeft met Uw tijd mee!

Leest de **E.-S.B.**

De Nederlandsche Handel-Maatschappij is een internationaal georiënteerde bank met een groot aantal buitenlandse vestigingen, affiliaties en vertegenwoordigingen. Zij bemiddelt bij im- en export en transitozaken en geeft inlichtingen over betalingsgewoonten en -mogelijkheden. De N.H.M. staat U ook ter zijde bij het zoeken van nieuwe zakenrelaties in het buitenland.

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
140 kantoren in binnen- en buitenland.

Laat Uw
reisbureau
het U
voorrekenen

vliegen is goedkoper
dan U denkt!

5-241
LXVB

meteoor beton

Opgeruimd
staat netjes

Natuurlijk! U stelt er prijs op dat Uw bedrijf er ordelijk en goedverzorgd uitziet - keurig tot in de kleinste hoekjes en gaatjes. Tenslotte moet het productieproces vlot kunnen verlopen. Maar... bekijkt U de vloer van Uw bedrijf eens! Over „hoekjes en gaatjes” gesproken: pas daarvoor op! Want onregelmatigheden in de vloer kunnen scherpe, afbrokkelende randen worden en uit gaatjes kunnen gaten ontstaan - hindernissen voor het interne transport. Voorkom tijdrovende, kostbare stagnaties in het productieproces: De juiste basis voor een goed-lopend bedrijf is de Stelcon bedrijfsvloer.

Stelcon bedrijfsvloeren **sterk**
vlak

duurzaam

N.V. Betonfabriek De Meteoor / De Steeg / Tel. Velp 08302-3344.